

HISTÒRIA DE L'ESGLÉSIA

Un esbós

UNA BREU SINOPSI DE LA HISTÒRIA PÚBLICA DE L'ESGLÉSIA

G.H.S. PRICE

Traducció de l'anglès:
Santiago Escuin

PREFACI

L'objectiu d'aquesta sinopsi segueix essent el de sempre, és a dir, presentar d'una manera tan breu i concisa com ho pugui permetre un tema tan ampli, un esbós de la història pública de l'església des de la Pentecosta fins als nostres dies. No pretén en cap sentit competir amb les obres existents sobre aquest tema, però pot resultar d'utilitat per a aquells que, desitjant aquest coneixement, es puguin veure amb dificultats per obtenir els llibres, i encara més dificultat per trobar el temps per llegir-los.

No es pretén originalitat alguna, perquè s'han emprat lliurement totes les dades, i en alguns casos les mateixes expressions, procedents dels escrits d'altres. No obstant això, s'ha tingut gran cura per assegurar l'exactitud de tot el que aquí s'exposa, i per impedir impressions errònies degudes a la condensació d'aquest relat.

Certs fets o cites que tenen a veure amb el tema però que difícilment podrien formar part de la Sinopsi central, s'han afegit en forma d'Apèndix, i s'han inserit en el text les notes referint-se a ells.

Finalment, es podrà observar que en certes ocasions es fa servir la paraula *assemblea* en lloc d'*església*. És una traducció literal del grec original, que realment significa un grup de persones *convocades a fora*. Aquest terme no admet cap mena de confusions amb cap edifici material.

Wembley.
GHS PRICE

HISTÒRIA DE L'ESGLÉSIA

LA HISTÒRIA de l'església, que abasta gairebé 2.000 anys, constitueix un tema que ningú sinó només l'Esperit Sant de Déu pot recopilar. Els fets en què aquesta mena d'història hauria de basar-se només els coneix Aquell que, en humil gràcia, ha estat aquí a la terra tot el temps mantenint en la Seva assemblea un testimoni de la veritat segons la revelació de Déu. Enmig de les glòries creixents i minvants de l'església, Ell ha estat, d'una banda, l'adolorit Testimoni de cada pas d'allunyament i de decadència, i, per l'altra, el Brollador interior de cada sentiment espiritual darrere Déu, i la Font vivificadora de cada fase de recuperació i avivament. Amb precisió divina, Ell ha avaluat allò que és de veritable valor, en ser capaç de distingir entre allò que és de Déu i allò que és de l'home.

És la incapacitat de portar això a terme, així com la impossibilitat de penetrar més enllà del que l'ull pot veure o que l'oïda pot sentir, la que ha limitat les activitats de tots els historiadors humans.

Si es té present aquesta important reserva, es pot dir que s'han fet molts excel·lents intents per explorar la història *pública* de l'església, i en això ens ajuden les mateixes Sagrades Escripures. Per exemple, J.N. Darby (referint-se a les cartes a les set esglésies a Àsia, que apareixen a Apocalipsi 2 i 3), va dir: «No tinc cap dubte que aquesta sèrie d'esglésies és d'aplicació com a història a l'estat moral successiu de tota l'església: les quatre primeres es refereixen a la història de l'església des de la primera decadència fins a la seva actual condició sota el Papat; les últimes tres són la història del Protestantisme».

Aquest marc històric donat per Déu ha permès a pietosos historiadors seguir les diverses fases a través de les quals ha passat l'Església de Déu, encara que està clar que les últimes quatre fases corren simultàniament. En aquests discursos, l'església és contemplada en la seva posició de responsabilitat en el món, com a testimoni públic de Crist. Com a tal, està subjecta a fracassos i consegüentment cau sota la reprensió de Crist per la seva infidelitat.

Les persecucions van començar el 64 dC

És evident, llegint les epístoles de l'Escriptura, que la decadència i el fracàs ja s'havien introduït fins i tot en els temps dels apòstols. No només Pau ha de dir en la seva segona epístola a Timoteu que tots els d'Àsia l'havien abandonat, sinó que el Senyor, dirigint-se a l'àngel de l'assemblea d'*Efes* —la primera de les set—, diu: «Has deixat el teu primer amor». Aquesta decadència va ser seguida poc després per un temps d'intensa persecució. Va començar en el

regnat de Neró i per la seva instigació, i va prosseguir durant gairebé tres segles. És destacable que durant aquest període la història ha experimentat *deu* persecucions generals diferents, el que pot tenir a veure amb la paraula del Senyor a la segona assemblea, *Esmirna*: «Tindreu una tribulació de *deu* dies».

Es pot també fer referència de passada al ràpid compliment de la paraula del Senyor sobre la destrucció de Jerusalem. El 70 d.C., la ciutat va ser devastada pel general romà Titus, i s'ha dit que més d'un milió de persones van morir en el setge i en la terrible guerra civil que al mateix temps estava desfermada dins les seves muralles.

És innecessari en una sinopsi com aquesta entrar en els detalls de les deu primeres persecucions o narrar la llarga història dels màrtirs, la sang dels quals va servir per regar la llavor de l'evangeli. Homes i dones, vells i joves, van patir igualment en moltes parts d'Europa i Àsia. A més de la majoria dels apòstols i altres homes de Déu esmentats en les Escriptures, com Timoteu, destaquen de manera preeminent els noms d'Ignaci, Policarp, Justí i Perpètua entre els molts que la seva fidelitat inalterable a Crist els va procurar la palma del martiri. Una i altra vegada, amb terrible ferocitat, es van descarregar els poders de l'infern contra l'església, però aquesta va prosperar enmig de la persecució, i, generalment, els períodes de calma que hi va haver entre les tempestes van donar evidència de l'expansió de l'evangeli. Els esforços per aniquilar-lo van ser terribles i implacables, però les portes de l'infern no anaven a prevaldre, i molts milers d'ànimes que havien estat buscant en va descans per als seus cors en les mitologies de Roma i d'Egipte es van declarar seguidors gustosos de Crist.

Decadència en augment de l'església

No obstant això, va ser després d'una persecució d'aproximadament dos-cents anys que els elements de decadència i allunyament de la veritat van començar a aprofundir en l'església, i la fidelitat dels màrtirs va resplendir tant més sobre el fosc fons de la decadència de la glòria de l'església. La causa de la decadència —i en veritat podríem dir que la causa de tota decadència— residia en el fet que l'església havia perdut de vista el seu lloc de santa separació del món. La seva primerenca simplicitat estava tornant-se ràpidament cosa del passat,

Clero i laics

A més, la distinció entre el clergat i els laics —suggerida per llarg temps pels principis del judaisme— estava produint els seus mals efectes en l'església. Els bisbes i els diaques van esdevenir una ordre sagrada, i, en contra de tots els ensenyaments de les Escriptures, se'ls va començar a donar un lloc

preeminent. Els esdeveniments que van conduir a l'establiment d'un ordre sagrat dins l'església es consideren aquí, perquè el lector pugui veure els inicis d'allò que ara s'ha desenvolupat com un immens sistema jeràrquic. Els apòstols van establir ancians —donant sense dubtes el seu reconeixement formal a aquells que ja havien estat capacitats per l'Esperit de Déu; però després que els apòstols van haver mort, els supervisors [*episkopoi*, o bisbes], que havien estat designats pels apòstols per dur a terme una obra necessària, i no merament per a tenir una posició oficial, van començar a arrogar-se per si mateixos el dret exclusiu d'ensenyar i d'administrar la Cena del Senyor. Així, al començament del segle segon, ja existien a Àsia Menor els tres càrrecs permanents de bisbe, prevere i diaca. En transcórrer el temps, aquests homes van anar assumint més i més el control i lideratge sobre l'església i les seves activitats, i els membres ordinaris de l'assemblea van quedar reduïts a la posició de sotmetre's a aquest control. Així, allò que era al principi més o menys informal i temporal es va desenvolupar a càrrecs fixos i permanents. Llavors el que va arribar a ser la base de l'autoritat va ser no la capacitació continuada per l'Esperit Sant, sinó la possessió d'un ofici eclesiàstic.

Ignasi, ja a principis del segle segon, va combinar les dues idees d'unió amb Crist com a condició necessària per a la salvació, i de l'església com a cos de Crist, i va ensenyar que ningú podia ser salvat excepte si era membre de l'església. Estretament relacionats amb aquesta idea que l'església era l'única arca de salvació hi havia els sacraments, o mitjans de la gràcia, dels quals el baptisme i l'Eucaristia eren els dos exemples destacats. En relació amb aquests sacraments va sorgir també la teoria del sacerdotalisme clerical: és a dir, que els sacraments només podien ser celebrats o administrats per homes ordenats de manera regular per aquest propòsit. Així el clergat, en distinció als laics, va arribar a constituir-se en un sacerdoci oficial, i als laics se'ls va posar sota una total dependència del clergat per aconseguir la gràcia sacramental, sense la qual, segons s'ensenyava, no hi havia salvació. Encara que Ignasi havia negat la validesa de l'Eucaristia administrada amb independència del bisbe, va ser Ciprià de Cartago qui, possiblement no per disseny, va ser finalment el campió de la causa episcopal.

Un cop va quedar establerta la distinció entre clergat i laics, veiem una multiplicació dels oficis de l'església i la introducció d'altres que mai havien estat contemplats en l'Escriptura. Aquestes actuacions poden haver servit per aconseguir un ordre extern a l'església —i la veritat és que la necessitat d'aquest ordre va ser principalment la causa d'aquestes innovacions— però van reprimir la lliure expressió de la vida espiritual i de la fe, i van negar el principi fonamental del cristianisme: que «hi ha un únic Déu, i un únic mitjancer entre Déu i els homes, Crist-Jesús home, el qual es donà a si mateix com a preu del rescat per tots».

L'inevitable resultat de tot això va ser que l'Esperit Sant va deixar de rebre el lloc que li corresponia de dret a l'església. Els bisbes cristians estaven acceptant llocs a la cort i buscaven rebre la glòria del món, mentre que començaven a aparèixer ostentosos temples per a l'exhibició de la religió cristiana. Cosa encara més greu, els cristians aviat van convidar la intervenció del poder civil en els afers de l'església, i de manera lenta però segurament va començar a fer-se més evident el fatal vincle amb el món.

La desena persecució, el 303 dC

La desena i final persecució sota la cruel mà de Dioclecià va ser indubtablement la més assoladora de totes. Tot el poder de l'Imperi Romà es va combinar en un esforç desesperat, no només per suprimir totalment les Escriptures, sinó per exterminar tot rastre de cristianisme de la terra. Aquest terrible i definitiu conflicte entre el paganisme i el cristianisme, encara que va afegir nous capítols de glòria als registres dels màrtirs, que anaven augmentant, no va arribar a impedir la germinació de les llavors de corrupció que s'havien sembrat per la vinculació amb el món.

Constantí el Gran

Així, és potser comprensible que Satanàs escollís aquest moment per canviar la seva forma d'atac, i al començament del segle quart va començar el període eclesial de *Pèrgam*, en què el lleó es va transformar en serp, i en el qual els adversaris de fora van donar lloc als seductors des de dins. Constantí el Gran era en aquesta època el Cèsar de Roma, i es va mostrar obertament com a protector de la nova religió —fet tan significatiu com inesperat. Naturalment, el que va seguir va ser que la posició dels cristians va passar immediatament d'una d'intensa persecució a una altra de suprem favor; i això fins el punt en què es veia el mateix Emperador de Roma presidint els concilis de l'església.

La unió de l'Església i l'Estat, 313 dC

Aviat es va fer sentir el pernicios efecte d'aquesta primera unió entre l'Església i l'Estat. Constantí no acceptava una altra autoritat més que la seva, i recorria a mesures violentes per fer-la obeir. Es pot donar un exemple d'això. Un heretge destacat, anomenat Arri, va exposar un credo religiós que negava la deïtat de Crist. Ensenyava ell que el Senyor havia estat creat per Déu com tots els altres éssers, i que, consegüentment, no era coetern amb Déu. Els bisbes cristians van denunciar aquesta doctrina, amb raó, com una horrible blasfèmia; Arri i els seus seguidors van ser excomunicats per l'església, i la possessió i difusió dels seus escrits van ser declarades pecats capitals. En canvi, Constantí va considerar l'heretgia una simple minúcia, i va ordenar promulgar un edicte imperial manant que els heretges excomunicats fossin restaurats a la comunió de l'església. Va ser Atanasi, bisbe d'Alexandria, el qual va discernir el

veritable perill en els ensenyaments d'Arri, i es va resistir fermament a aquesta intervenció. Estava totalment disposat a resistir-se a l'ordre de l'emperador i a patir persecució i desterrament per la seva defensa d'aquesta gran veritat central del cristianisme: la deïtat del Senyor Jesús. En el Concili de Nicea, l'any 325, la deïtat de Crist va rebre sanció oficial, i va ser formalment enunciativa en l'original Credo Nicè.

L'Edicte de Milà, 313 dC

Tot i els molts i llastimosos errors, cal admetre que Constantí va fer moltes coses de gran valor en el seu temps, i que la seva legislació en general aporta evidència de la silenciosa acció de principis cristians. (Veure Nota 1.) Ell va ser el responsable de la redacció del famós Edicte de Milà —de vegades anomenat la Carta Magna de la Cristiandat. Concedia als cristians una llibertat total i absoluta per a l'exercici de la seva religió. Seria difícil trobar un contrast més gran que el que s'observa entre la posició de l'església al principi i a la conclusió del regnat de Constantí. Com bé ha dit Miller: «La va trobar empresonada en mines, masmorres i catacumbes, i exclosa de la llum del cel; i la va deixar en el tron del món». Malgrat tot, això va ser en compliment de la profecia inspirada: «Conec les teves obres i on habites, on hi ha el tron de Satanàs».

El començament de les Edats Fosques

L'heretgia d'Arri va ser només un de molts intents de Satanàs durant el segle quart i cinquè per corrompre la veritat. Per exemple, va sorgir un home anomenat Pelagi que negava la total corrupció de la raça humana deguda a la transgressió del primer home, i va ensenyar que naixem en innocència, quedant per això exclosa la necessitat de la gràcia divina. En molts casos, Déu va suscitar sobiranament homes que combatessin aquestes males doctrines, però la glòria de l'església anava esvaint-se constantment, i s'estava entrant en el terrible període de les Edats Fosques. El testimoni d'un Crist rebutjat a la terra i exaltat al cel —que va brillar amb tant resplendor en els dies dels màrtirs— s'estava perdent ara ràpidament, perquè el veritable caràcter dels cristians com estrangers i pelegrins s'havia esvaït amb la seva amalgamació amb el món. A més, ja que la confessió del cristianisme era considerada com una via segura per a la riquesa i l'honor, totes les categories i classes sol·licitaven el baptisme, mentre que molts, amb els motius més mesquins, tractaven d'unir-se a l'ordre sagrat del clergat.

La caiguda de l'Imperi Romà

És significatiu que, en aquesta època, l'Imperi Romà, que també feia temps que havia estat davallant en una llarga decadència, anava a arribar als seus dies més negres. Hordes bàrbares van començar a escampar-se des de totes

bandes, i per tres vegades la mateixa antiga ciutat de Roma va estar a mercè dels invasors. Finalment, es van llançar dins la ciutat com llagostes, deixant només ruïna i desolació darrere d'ells. Així va ser el terrible final de Roma. No van ser els cristians llavors els qui van ser objecte de les persecucions. En realitat, gairebé no se'ls va tocar, i a tot arreu es va respectar als bisbes. No obstant això, no es va reconèixer massa la mà de Déu en això, i la vida dels membres del clergat era notòriament dolenta. En la mateixa Roma la condició de l'església estava tan deprimida que el bisbat va arribar a ser, en una ocasió, objecte de contenció, i dos candidats, en la seva lluita pel càrrec, no van tenir escrúpols a acusar-se mútuament dels més greus crims.

El sorgiment del monasticisme

Va ser enmig d'aquesta confusió i manifesta decadència que va sorgir el monasticisme. Antoni, natural d'Egipte, va tenir el dubtós honor de ser el primer monjo. Els eremites ja havien existit abans d'ell, però ell va ser el primer en adoptar la vida enclaustrada i en retirar-se de manera absoluta del món. Hi ha pocs dubtes que era veritablement cristià, i un temps de persecució el va treure del seu retir per compartir els perills dels seus germans. El monasticisme es va estendre ràpidament, i abans de la fi d'aquell segle tots els llocs desèrtics del món cristià estaven puntejats per monestirs i convents. No hi ha cap dubte que d'aquestes institucions van sorgir moltes coses bones. Sovint van demostrar ser un veritable refugi per als malalts, els pobres i els viatgers. A més, en el silenci de les seves cel·les, els primers monjos van copiar i van preservar així molts dels antics escrits, incloent-hi les mateixes Sagrades Escripures. Totes aquestes institucions, tan escampades, estaven sota el control dels bisbes; però els monjos eren reconeguts només com llecs per l'església. A la fi del segle cinquè van apel·lar al Papa de Roma, demanant-li permís per posar-se sota la seva protecció, petició a la que ell va accedir ben disposat, perquè estava ben familiaritzat amb llurs riqueses i influències. Així va ser que els monestirs, abadies, priorats i convents van quedar subjectes a la Seu de Roma.

La divisió de l'Imperi Romà va acabar desembocant en la divisió de l'església, que va quedar pràcticament completa cap a finals del segle sisè, però que va ser consumada de manera oficial i definitiva només en el 1054. Les meitats oriental i occidental, l'església Catòlica Grega i la Catòlica Romana, van emprendre així cadascuna el seu camí per separat.

El sorgiment del Papat

Amb el segle sisè comença el període de *Tiatira* de la història de l'església; en altres paraules, el papat de les Edats Fosques. I ens porta al temps de la Reforma, tot i que, naturalment, el Romanisme mateix prossegueix fins a la vinguda del Senyor. Aquest estat es caracteritza per l'admissió i tolerància

pública a l'església d'allò que és grollerament dolent i idolàtric, com ho suggereix el missatge a l'àngel de l'església a Tiatira: «permets a la dona Jezabel, la qual s'anomena a si mateixa profetessa, que ensenyi els meus servents i els desviï a fornicar i a menjar coses sacrificades als ídols. I li vaig donat temps perquè es penedís de la seva fornicació, i no es penedí» (Ap 2, 20).

Ja s'ha fet referència a la bona obra de Constantí, però el trist efecte va ser que l'església es va sentir més inclinada a posar la seva confiança en l'emperador de Roma que en el seu Cap vivent en el cel. Però mai no podia haver una total amalgamació de les dues parts; o bé l'estat o bé l'església havien d'assumir la preeminència, i per un temps l'església es va acostumar amb prendre el lloc subordinat. Amb la mort de Constantí va començar la lluita per la supremacia, i els bisbes de Roma van presentar agosaradament les seves pretensions al govern universal de l'església com a successors de Sant Pere. És significatiu el fet, que a més exposa els errors d'arrel del papat, que tot i que els noms dels primers bisbes de Roma puguin ser coneguts en la història, *l'ordre* en què es van succeir els uns als altres *no* és conegut. A més, els bisbes d'Antioquia i d'Alexandria (les respectives capitals de les divisions asiàtica i africana de l'Imperi, així com Roma ho era de l'europa) eren reconeguts i estaven al mateix nivell que el bisbe de Roma.

Gregori el Gran

Gregori el Gran va ser l'únic Papa destacable al segle sisè. Va ser un home piadós, i va ser responsable de l'enviament d'un grup de monjos missioners a Anglaterra, encapçalats per Agustí. Van ser rebuts amistosament, i va començar una gran obra d'evangelització, tot i que l'evangeli havia estat predicat a les Illes Britàniques molt abans que arribessin Agustí i els seus monjos. Tot i que aquest període va veure diverses altres activitats missioneres, que indubtablement van portar a la conversió de moltes ànimes, la foscor s'anava estenen per tot arreu, i el poder corruptor de Roma augmentava de manera alarmant.

Prossegueix la decadència de l'església

Va ser en aquesta època que es va establir l'abominable idea del purgatori, mentre la senzillesa del culte cristià quedava sepultada sota la pompa del ritual. Les tenebres que planaven sobre la cristiandat van anar espessint-se amb el pas dels anys, i a principis del segle setè la ignorància del clergat i la superstició del poble havien arribat a uns nivells sorprenents. La Bíblia era molt poc llegida, la llengua grega havia quedat gairebé oblidada, i molts del clergat eren incapaços d'escriure els seus propis noms. La supèrbia i la cobdícia del clergat es van introduir en els monestirs, i no és una exageració dir que molts d'aquests llocs van arribar a ser un niu de vicis. Però, qui podrà

sorprendre's d'aquest estat de coses quan es considera l'exemple donat pels Papes, l'arrogància i l'ambició dels quals semblava augmentar de dia en dia? La seva ambició no tenia límits, i cap mitjà era massa baix per assolir els seus fins, i abans de molt temps van arrogar-se com a propi el títol de «Bisbe Universal» per autoritat imperial. Així, va quedar sòlidament posat el fonament sobre el qual es van edificar totes les seves pretensions posteriors.

L'autoritat imperial, donada al Papa

No obstant això, el Papa de Roma, encara que era el dictador suprem a l'església, seguia sotmès al poder civil, fet que els resultava extremadament irritant i del que diversos Papes successius van intentar alliberar-se. Amb aquest objectiu, i per aconseguir nous convertits a la seva causa, Roma va patrocinar diversos grups missioners. Encara que alguns d'aquests esforços van ser indubtablement beneïts per Déu, és d'observar que l'evangeli va ser predicat en la seva major puresa per homes fora del si de l'església de Roma.

Els missioners de Iona

En aquest context cal esmentar el nom de Columba. Amb un grapat d'altres cristians, va salpar d'Irlanda en el 565, i va desembarcar a l'illa de Iona, davant de la costa occidental d'Escòcia. Durant molts anys el monestir que va fundar allà va ser considerat la llum del món occidental, i dotzenes de fidels missioners van sortir d'allí per portar l'evangeli a cada racó d'Europa.

El sorgiment de l'islam

L'any 612 va aparèixer Mahoma, el fals profeta d'Aràbia, en l'escena de la història del món. No és aquest el lloc per entrar en la llarga història de l'islam. La seva doctrina fonamental queda expressada en el ben conegut dogma del seu fundador: «No hi ha més déu que el veritable Déu, i Mahoma és el seu profeta». Aquesta religió, tal com s'exposa en l'Alcorà, és una perillosa barreja de veritat i rondalles, però el seu pecat clamorós resideix en la seva negació de la deïtat de Crist.

No és ni necessari ni profitós dedicar molt de temps a la història de l'església durant els segles vuitè, novè i desè. El poder papal va anar creixent constantment, juntament amb el seu ritual i la seva idolatria. És estrany que aquest fet només servís per aprofundir l'enemistat entre l'emperador i el Papa. El primer, alarmat pels avenços de l'islam, el propòsit exprés del qual era l'exterminació de la idolatria i l'afirmació de la unitat de Déu, va començar una campanya contra el culte a les imatges. El segon, totalment recolzat pels bisbes i el clergat, va sancionar el culte a les imatges, i va amenaçar excomunicar de l'església tots els que no es conformessin a aquest culte. Aquesta lamentable actitud va empitjorar quan un emperador va cedir en la

qüestió del culte a les imatges, unint les seves forces a les de l'errat Papa, i va establir la idolatria com la llei de l'església cristiana.

Un altre dels molts malignes invents d'aquest període va ser la doctrina de la transsubstanciació, amb la qual s'expressava que el pa i el vi de l'Eucaristia són realment convertits en el cos i en la sang de Crist. Cegada pels errors cumulatiu de la superstició, Roma estava disposada a ser extraviada, i el dogma de la transsubstanciació va ser aviat reconegut com una doctrina central i essencial.

Les tenebres de les Edats Fosques

Mai va ser més aplicable l'expressió «cecs guies de cecs» que durant aquest període. El clergat, en la seva major part, vivia en un estat de letargia espiritual i d'indulgència viciosa, sense exceptuar els bisbes; en realitat, va ser en el bisbe suprem, el papa de Roma, on la iniquitat va trobar la seva culminació. Les seves vides, fins i tot registrades pels seus propis historiadors, mostren, sota una llum esgarrifosa, els passos descendents cap a la gran apostasia. Cap pecat era massa vil que no el pogués perpetrar l'ocupant del tron papal, ni semblava haver cap preocupació per les qualitats d'aquell que l'hagués d'ocupar. S'afirma que en un cert temps va ser fins i tot ocupat per una dona i, posteriorment, per un jove immoral i blasfem de divuit anys. En els anys just anteriors a la Reforma van regnar dos Papes simultàniament, ambdós prenent ser el representant de Crist a la terra, i acusant-se l'un l'altre, davant el món, de falsedat, perjuri i dels més nefastos propòsits secrets.

Testimonis fidels a les Edats Fosques

Enmig de tota aquesta terrible negror, és encoratjador per al cor registrar que Déu mai es va deixar sense testimoni, i que allò que ha estat anomenat el «fil d'argent de la gràcia de Déu» pot ser seguit amb una fidel continuïtat a través de tot el temps de les Edats Fosques. Lluís el Pietós, un fill de Carlemany, un veritable cristià, apareix destacat en aquest context. Va ser l'instrument per a la introducció de l'evangeli a Dinamarca i Suècia. L'evangeli va ser també portat per diversos mitjans, escollits sobiranament per Déu, als noruecs, russos, polonesos, hongaresos i búlgars.

Les ambicions del Papa Gregori VII

Amb l'elecció d'Hildebrand al tron papal a l'any 1073, la antiga aspiració de l'església de Roma d'aconseguir el domini absolut de tot el món anava a rebre un compliment parcial. Les ambicions de Hildebrand —que va assumir el nom de Gregori VII— no tenien límits, i gairebé podria dir-se el mateix dels malvats i implacables mitjans que va usar per satisfer-les. El seu desig era organitzar un immens estat eclesiàstic on el seu governant fos suprem sobre

tots els governants de la terra. I Gregori no va vacil·lar en suprimir tots aquells costums que ell considerés que li feien nosa en la consecució del seu audaç pla. Entre les més visibles d'aquestes supressions tenim la seva prohibició del matrimoni per al clergat, cosa que va portar una gran desgràcia a milers de llars.

L'enfrontament de Gregori amb Enric IV

El seu intent de suprimir el privilegi secular de reis i emperadors d'escollir els seus bisbes i abats el va portar a un xoc immediat amb Enric IV, emperador d'Alemanya. La negativa d'Enric de sotmetre's a aquest i a altres decrets del Papa van enfurir tant aquest últim, que va tenir l'audàcia d'ordenar l'emperador que comparegués davant seu a Roma, i, quan aquesta ordre va ser rebutjada, l'enfurió Gregori va pronunciar l'excomunió de l'emperador, excloent-lo de l'església. Alhora, se'l va declarar desposseït del seu regne, i els seus súbdits van ser absolts dels seus juraments de lleialtat. Els supersticiosos temors de la gent, ja suscitats per l'interdicte papal, van ser addicionalment agitats per renovats embats del Vaticà, i va esclatar la guerra civil. El poder de Gregori va augmentar mentre el d'Enric minvava, fins que l'infortunat monarca, abandonat per gairebé tots els seus súbdits, va pregar humilment el perdó del Papa. Aquest va tractar de manera tan insensible el penedit emperador que el resultat va ser una rigorosa venjança. Enric va trobar poques dificultats per reunir un exèrcit de simpatitzants que va portar cap Roma. Va aconseguir entrar a la ciutat, va destituir Gregori, i va posar un altre Papa en el seu lloc. L'empresonat Gregori va demanar ajut immediatament a Robert Guiscard, un gran guerrer normand. Aviat es va reunir un gran i bigarrat exèrcit, i, malgrat tots els precs del clergat i dels laics perquè Gregori s'avingués a un acord amb Enric, el Papa es va mantenir impàvid. Estava fins i tot disposat a veure la més terrible carnisseria a Roma abans de cedir en les seves exaltades pretensions que l'emperador «li lliurés la seva corona i donés satisfacció a l'església». Tan aviat com Gregori va ser alliberat del seu empresonament pel triomf de Guiscard, va preparar de nou la lluita contra Enric, però la seva mort va impedir l'esclat d'aquella tempesta.

Les Guerres Santes — 1094-1270

Cap a finals del segle onzè, Satanàs va canviar de tàctica. El papat havia guanyat poc amb la seva lluita contra l'emperador, i una qüestió a resoldre era com el poder espiritual podria aconseguir un domini total sobre el temporal. Les noves tàctiques que l'enemic va suggerir, per mitjà del geni malvat de Roma, van ser les Guerres Santes. Les vuit Croades que constitueixen les Guerres Santes es van estendre per tot el segle dotze i gran part del tretze. Encara que totalment fallides pel que fa al propòsit per al qual van ser instigades, la part que van tenir en el desenvolupament de l'església de Roma justifica fer referència a les seves motivacions i al seu desenvolupament.

L'objecte de les Croades

Havien arribat queixes de Terra Santa per les ofenses i els ultratges soferts per pelegrins que anaven a visitar el Sant Sepulcre, i el Papa Urbà no va trigar gaire a adonar-se'n que Europa podria ser sagnada i esgotada si s'organitzaven expedicions amb l'aparent motiu de rescatar el sepulcre de Crist de mans dels infidels turcs. Això li possibilitaria impulsar les seves pretensions temporals d'una manera que cap Papa ho havia pogut fer abans d'ell, perquè els turbulents barons i els poderosos prínceps quedarien fora del seu camí, i no hi hauria ningú que se li pogués oposar. Aquest pla, diabòlicament astut, tenia una aparença de justícia i de pietat, i els cors de milers per tot Europa van sentir-se atrets per ell. Es basava en una emocionalitat i una superstició sense fre, i anava rematat per una blasfema oferta papal d'absolució de tots els pecats per a tots els qui prenguessin armes en aquesta sagrada causa, i la promesa de la vida eterna a tots els que morissin en l'intent.

La Primera Croada, 1094

En aquestes condicions, no és sorprenent que un enorme tropell de seixanta mil guerrers estigués aviat disposat a emprendre la primera croada a Palestina. Aquella expedició estava condemnada al fracàs, i ni tan sols va arribar a Terra Santa, encara que dues terceres parts d'aquell nombre van morir en l'intent. Els supervivents van ser reorganitzats un any més tard i, després d'una llarga i sagnant lluita, els croats van aconseguir assaltar Jerusalem. La carnisseria que va seguir va ser indescriptible, i la matança de setanta mil mahometans va ser considerada com una bona obra cristiana.

La Segona Croada, 1147

La segona croada, uns cinquanta anys després de la primera, va ser planificada de manera molt més acurada. El nombre de participants va augmentar a més de nou-cents mil homes. Incloïa (tal com era la intenció original de Roma) dos emperadors —els de França i Alemanya—, una host dels seus nobles, i estava finançada per la riquesa i el poder de les nacions.

La predicació de Bernat

La predicació d'aquesta croada havia estat confiada al famós abat Bernat de Claravall, la gran eloqüència i pes moral de qui van ser indubtablement útils per aconseguir tan gran nombre dels que es van posar sota la bandera de la creu. Però aquesta creuada, com la primera, va ser un fracàs miserable i humiliant, i s'estima que prop d'un milió de vides es van perdre en l'empresa.

La croada dels nens, 1213

No cal donar detalls de les creuades posteriors, tot i que es pot fer una referència incidental que entre la cinquena i la sisena croada, hi va haver una altra composta totalment per nens, organitzada per un noi pastor. És trist registrar que aquest patètic intent de conquerir els infidels cantant himnes i resant pregàries tampoc va tenir més èxit que les altres, i un gran nombre dels noranta mil nens que van emprendre la croada van morir de fam o fatiga, o van ser venuts com esclaus. En cadascuna de les expedicions es fan evidents les mateixes causes irraonables i antiescripturaries, encara que galvanitzadores, i els mateixos resultats desastrosos, això malgrat que durant dos-cents anys van ser la font d'una enorme riquesa i poder per l'església, i d'incalculable misèria, ruïna i degradació per a les nacions d'Europa.

Sant Bernat i el monasticisme

Encara que l'última croada ens porta a l'any 1270, hem de retrocedir cent anys, i referir-nos breument a l'expansió de la vida monàstica, en particular sota la influència de Sant Bernat, abat de Claravall. La seva predicació, que va precedir la segona croada, i que ja ha estat esmentada, va ser només una de les seves moltes activitats. Per mig segle va aparèixer com a líder i rector de la cristiandat —l'oracle de tota Europa. Encara que la idea monàstica havia existit des dels temps d'Antoni, ja feia vuit-cents anys, no hi ha dubte que l'interès en el monasticisme va ser summament estimulat durant la vida de Bernat. A ell mateix se li atribueix la fundació de cent seixanta monestirs escampats per França, Itàlia, Alemanya, Anglaterra i la Península Ibèrica. La vida en aquests monestirs era extremadament severa. Obrant sota la piadosa però enganyada suposició que com més allunyats estiguessin dels homes, tant més a prop estarien de Déu, els monjos s'autoinfligien tota mena de tortures i patiments. Bernat destacava en això, i passava el temps en solitud i en el diligent estudi de les Escripures. L'efecte del sistema monàstic en general sobre el poble en les Eres Fosques ha d'explicar la seva bona disposició a creure qualsevol cosa que els digués un monjo, especialment sobre el bé o el mal, sobre el cel o l'infern, i el monestir era fins i tot considerat com la porta del cel. Per enganyat que estigués Bernat, i malgrat el que registra la història de negatiu en les seves accions, no es pot dubtar que era un veritable creient. En realitat, el seu vincle amb el Senyor ha d'haver estat real i de gran vàlua per a ell, o no hauria pogut escriure aquest himne:

Jesús! només en tu pensar
De delit el pit emplena;
Però més dolç serà el teu rostre veure
I en ta presència reposar.

Detalls com aquests confirmen l'anterior referència al ininterromput fil d'argent de la gràcia de Déu. Això no obstant, no s'ha de donar la impressió que tots els monestirs arribaven a la norma dels que estaven sota el control de Bernat, ni que la condició d'aquests últims es va mantenir igual després de la seva mort. En general, les condicions en aquests monestirs va esdevenir lamentablement dolenta.

Testimonis fidels al segle 12

Tot i això, el segle dotze va veure les activitats d'altres homes piadosos a més de Bernat, i constitueix un exemple tràgic del poder engegador del papat el fet que Bernat considerés generalment a aquests fidels testimonis com heretges. D'entre aquests pretesos heretges es poden esmentar en particular a Pere de Bruys i a Pere Valdès. Les seves activitats van ser similars en el fet que van denunciar obertament la corrupció de l'església dominant i els vicis del clergat. Valdès va ser el que va arribar més lluny dels dos. No només va renunciar a aquell sistema religiós com anticristià, sinó que va predicar el senzill evangeli, i, en traduir els Evangelis a la llengua del poble, va posar la Bíblia en mans del comú del poble, fet aquest que va provocar l'interdicte del Papa, que el va excomunicar de l'església.

Tomàs Beckett i el papat a Anglaterra

La sinopsi del desenvolupament històric del segle 12 no estaria completa sense una breu menció del llarg enfrontament entre Enric II d'Anglaterra i Tomàs Beckett, Arquebisbe de Canterbury. De fet, es tractava del vell conflicte entre l'Església i l'Estat, la mateixa batalla que havia estat lliurada entre Enric d'Alemanya i el Papa Gregori, però que aquesta vegada es plantejava en sòl anglès. Tomàs Beckett, l'inflexible vassall de Roma, es va oposar violentament als desitjos del rei de posar a ratlla el creixement del poder papal a Anglaterra, i no va vacil·lar en actuar com a traïdor contra el rei per assolir els seus fins. Això es va fer evident quan Enric i els seus barons van establir un codi per a la protecció dels seus súbdits de les arbitrietats del clergat. Beckett, immediatament després d'haver posat la seva signatura a aquestes lleis, les va violar apel·lant a Roma, i després, sota la promesa de la indulgència papal, va refusar reconèixer-les en absolut. Va seguir a això una llarga i dura lluita entre Enric i Beckett, però aquest últim, renunciant a tots els seus títols i càrrecs oficials, i retirant-se a la posició d'un monjo auster i mortificat, aviat es va guanyar les simpaties de la gent supersticioses. I va ser així que quan Beckett va ser assassinat, més o menys per inducció del rei, que el rei va ser acusat de tirà irreligiós, i Beckett va rebre culte com a sant martiritzat. Aquest desafortunat incident i la consegüent humiliació del rei, que va haver de dirigir-se en humil pelegrinatge a peu a la tomba de Beckett per ser-hi assotat pels ben disposats monjos, va fer molt per estendre per Anglaterra la influència hegemònica de Roma.

La maldat dels sacerdots

En aquest temps, les condicions a l'església professant semblaven estar degenerant, si això fos possible, fins a majors profunditats. Clergues de tot rang estaven llançats a la lluita per la riquesa i el poder. La massa del poble era summament ignorant, i sense gairebé cap espiritualitat. Menyspreant l'educació, estaven a mercè dels sacerdots, que veien el valor de la ignorància, i que buscaven, per tots els mitjans, limitar els seus coneixements. S'ha dit amb raó que Anglaterra, al segle dotze, estava governada pels sacerdots. Els monestirs s'havien convertit en palaus en els quals els senyorials abats podien donar els seus sumptuosos compliments i donar-se als seus culpables amors, protegits pel fort braç de Roma. L'astut sacerdot podia pretendre agitar la clau de Sant Pere a la cara del seu contrari, i amenaçar-lo amb excloure'l del cel i tancar-o en l'infern si no obeïa a l'església. Era la seva pretesa santedat i la seva malvada perversió de les Escriptures el que els donava tal poder sobre els ignorants i supersticiosos. A més, des de l'emperador fins el camperol, tot l'interior del cor de cada home i dona pertanyia a l'església de Roma i estava obert al sacerdot. Cap acció, amb prou feines un pensament, eren amagats al pare confessor. Els sacerdots van esdevenir així una espècie de policia espiritual davant la qual cada home estava obligat a informar contra si mateix. Les terribles amenaces d'excomunió de l'església i de les penes eternes de l'infern obligaven al cor més superb a lliurar tots els seus secrets. Després, el dogma igualment malvat i relacionat de les indulgències, pel qual els pecats eren remesos mitjançant una contribució a la tresoreria de l'església sense necessitat del penós o humiliant procés de la penitència, va portar immenses riqueses a les mans dels inics sacerdots. I aquí cal afegir el ben disposats que estaven els sacerdots a cometre crims molt més greus que aquells dels que amb desgana absolien als engegats laics. Però si els sacerdots regien el poble, el Papa regia els sacerdots. Tots li estaven sotmesos, i molt més quant que durant aquell temps es va presentar de manera destacada el dogma de la infal·libilitat papal. La «Butlla de Infallibilidad» afirmava que el Papa *com a cap de l'església* no podia errar quan enunciés solemnement, com a vinculants per a tots els fidels, una decisió sobre qüestions de fe o de moral.

La culminació del poder papal

El segle tretze es distingeix comunament com l'era daurada de la glòria pontifícia. En aquest segle anava a complir-se la gran ambició dels papes successius des del segle cinquè en endavant d'establir el tron de Sant Pere per damunt de tots els altres trons. Va ser el gran Papa Innocenci III, que posseïa una astúcia diabòlica, el qui va sobrepassar els èxits de tots els seus predecessors i va aconseguir el domini sobre els reis de la terra. No podem ni tan sols esmentar els bruts mitjans de què es va servir per assolir els seus fins, ni parlar dels anys d'assassinats i guerres amb els què va aconseguir la seva

meta. Els coronats sacerdots de Roma es van moure amb una mà mestra i amb l'aplicació infatigable de tota la maquinària del papat, perquè ell mantingués i consolidés l'absoluta sobirania de la Seu de Roma. Durant aquest tenebrós període, Anglaterra anava a caure més que mai sota el ferri domini de Roma.

Anglaterra sota l'interdicte papal

Tant va ser això així que un altre enfrontament entre el rei i el primat va portar al fet que tota Anglaterra es trobés sota l'interdicte papal. (Nota 2.) Totes les activitats de l'església es van suspendre fins que l'interdicte quedés aixecat, i Joan, Rei d'Anglaterra, hagués estat deposat del tron, i això per ordre del Papa. Llavors, i com si això no fos suficient, el Papa va oferir el tron vacant al rei de França! Roma, com la dona de Apocalipsi 17, estava en veritat complint la profecia divina que diu: «té la reialesa sobre els reis de la terra».

Anglaterra es rendeix a Roma, 1213

Joan, el rei deposat, va mostrar-se al principi rebel i desafiant, però més tard es va veure obligat a inclinar-se humilment davant el Papa, i Anglaterra es va rendir obertament a Roma. Això va tenir lloc el 15 de maig de 1213. Pobre Joan! Hi havia estat el més menyspreable tirà que mai s'assegués al tron d'Anglaterra, i no va poder sobreviure molt temps a aquest fatal esdeveniment. Va morir el 1216 (només unes poques setmanes després que el mateix Papa Innocenci III), i va morir, com ha dit un altre, «amb un caràcter no adornat per ni una sola virtut».

Una nova persecució contra els cristians

Una altra de les activitats d'Innocenci III va ser desfermar una violenta persecució contra les prèdiques de Pere de Bruys i de Pere Valdès. Aquestes havien donat un fruit meravellós, fins al punt que se'n podien trobar seguidors en gairebé cada país d'Europa. La persecució, conduïda principalment per l'infame Simó de Monfort, va caure primer sobre els cristians del sud de França. Milers i milers van ser brutalment assassinats al districte de Llenguadoc. S'ha d'observar que aquest no era un exèrcit de l'església sortint en sant zel contra els pagans, els mahometans o els qui negaven Crist, sinó l'església professant mateixa contra els veritables seguidors de Crist, contra aquells que reconeixien la Seva deïtat i l'autoritat de la Paraula de Déu. Això era una cosa nova en els annals de la cristiandat; però la inexpugnable obra de Déu va sortir a llum exactament de la mateixa manera en què havia aparegut mil anys abans en la fidelitat dels màrtirs. En un lloc els exèrcits papistes van trobar un nombre de cristians, homes i dones, pregant i esperant pacíficament la seva fi. Quan se'ls va presentar la doctrina de Roma com l'única alternativa a la mort, van contestar a una veu: «Res volem saber de la vostra fe; hem renunciat a l'església de Roma. En va us esforceu, perquè ni la mort ni la vida

ens faran renunciar a la veritat que mantenim». També és interessant registrar que molts dels valdesos i albigesos, com se'ls anomenava, van fugir a altres països, de manera que, per la gràcia de Déu, el veritable evangeli va ser predicat en gairebé tots els racons de la cristiandat.

La Inquisició

Va ser al començament d'aquestes guerres que es va fundar la Inquisició, el més terrible dels tribunals d'aquest món, per influència de Domènec, un monjo espanyol que havia tingut part destacada en la persecució contra els cristians al sud de França. Al principi la seva activitat era secreta, però l'any 1229 va ser reconeguda públicament la seva gran utilitat en la detecció dels heretges, i el concili de Tolosa la va constituir com a institució permanent. Es va ordenar que s'establissin inquisidors laics a cada parròquia per detectar els heretges, amb plens poders perquè entressin i registressin totes les cases i edificis, i per sotmetre els sospitosos a qualsevol examen que consideressin necessari. La lectura de la Paraula de Déu va ser públicament prohibida per Roma, i fins i tot la seva possessió era considerada com un crim capital. Aquest terrible tribunal va ser introduït gradualment en els Estats Italians, a França, Espanya, i en altres països, però mai no es va permetre la seva entrada a les Illes Britàniques. No podem entrar aquí en els detalls de la Inquisició. És cosa molt ben sabuda que les accions més negres, la tirania més arbitrària i les crueltats més inhumanes que mai van ennegrir els annals de la humanitat es van perpetrar sota la blasfema pretensió que els inquisidors estaven mantenint piadosament els drets de Déu en l'església.

Estem ara aproximant-nos al summament interessant període de la Reforma, quan no només anava a ser desafiat el superb edifici de Roma, sinó també sacsejat fins als seus mateixos fonaments. La importància de la Reforma i el lloc que ocupa en la història de l'església fa necessari entrar-hi amb més detall que fins ara en aquesta història.

L'albor de la Reforma

Sembla característic dels camins de Déu que Ell permeti que el mal arribi a la seva culminació abans d'intervenir en judici. Fins a quin punt el mal s'apropés a arribar al límit últim en el segle quinze només ho sap el Jutge de tota la terra. Tot el sistema semblava irremissiblement corromput, mentre que el Papa (que prefigurava l'home de pecat) estava gairebé usurpant el lloc de Déu. Que quedés suspès el judici diví sobre una escena de tal magnitud, i que la llum de la Reforma la il·luminés, és veritablement una mostra culminant de la longanimitat i la gràcia de Déu. Tot i que la llum plena del dia del reformador anava a resplendir en la persona de Martí Luter en els primers anys del segle setzè, els primers pàl·lids raigs de l'albada es van veure clarament més de cent anys abans del naixement de Luter. Una obra tan tremenda no podia dur-se a

terme en un moment, i Déu estava preparant constantment el camí per a ella afeblint el poder del Papa sobre els governs humans, i en general sobre les ments de la gent, suscitant homes capaços i íntegres per denunciar els mals de Roma.

Dos pontífexs en guerra entre ells

Va ser per aquesta època que van regnar simultàniament dos Papes, però l'antagonisme entre ells va arribar a tal magnitud que el pontífex de Roma va proclamar la guerra contra el pontífex d'Avinyó. Aquesta insultant inconseqüència, juntament amb la terrible matança que va seguir, va debilitar més la influència del papat, emprant així Déu un element desintegrador *dins el camp de l'enemic* per accelerar la seva caiguda.

John Wycliffe

John Wycliffe ha estat descrit amb justícia com l'Estel del Matí de la Reforma. De fet, va ser el primer reformador de la cristiandat, el Luter d'Anglaterra. Però no havia arribat encara el temps de l'avivament. Les seves incisives crítiques contra Roma, en les que no va vacil·lar a titllar el Papa com l'Anticrist, van atreure sobre el seu cap una torrentada de anatemes.

La traducció de la Bíblia a l'anglès, 1380

Però Wycliffe era estimat pel poble. S'interessava en el benestar de la gent, els predicava el senzill evangeli, i va traduir la Bíblia a un llenguatge que podien entendre. Pel temps de la seva mort el 1384, els seus seguidors eren coneguts pel nom de lollards, s'havien fet molt nombrosos, i es trobaven entre totes les classes de la societat. Negaven l'autoritat de Roma i mantenien la total supremacia de la Paraula de Déu. Com podia esperar-se,

Persecucions contra els Lollards

L'accessió d'Enric IV al tron d'Anglaterra li va donar a Roma la seva oportunitat. Enganyat pels testimonis falsos dels frares sobre preteses pràctiques revolucionàries dels lollards, Enric va consentir que fossin perseguits violentament; des d'aquell moment, i durant gairebé un segle, van cremar les fogueres de la persecució a Anglaterra. Es poden esmentar específicament els noms de John Badby i de Lord Cobham entre els que van patir fidelment el martiri durant aquell període.

Jan Hus i l'avivament de Bohèmia, c. 1400

Però en tant que l'obra de Déu estava essent consolidada d'aquesta manera, en lloc d'exterminada, per la persecució deslligada a Anglaterra, a Bohèmia

estava sorgint una notable obra d'avivament, de manera particular en les persones de Jan Hus i de Jerònim de Praga. Tots dos van confessar obertament i de manera intrèpida la seva simpatia per tot allò que Wycliffe havia escrit, i van ser al seu torn acusats com heretges i cremats. El martiri d'ells, en lloc de netejar Europa de les heretgies de Wycliffe, va inflamar les ments del poble bohemí, de manera que es va desencadenar una guerra civil. Però fins i tot això va resultar per a bé, perquè va resultar en un gran creixement dels anomenats hussites. Va haver-n'hi altres que Déu va suscitar durant aquest període, com John Wessel, l'ensenyament del qual s'oposava als camins i a les màximes de Roma. Segons anava aproximant-se la Reforma, es multiplicaven les veus que proclamaven la veritat.

Les primeres Bibles impreses

Abans d'arribar a la història de Luter, podem esmentar la *impressió* de la Bíblia en aquest crític període de l'església. La invenció de la impremta i la fabricació de paper a partir de draps vells durant l'última part del segle quinze va resultar en la impressió i circulació de còpies de la Bíblia. Els traductors van començar llavors el seu treball, i la Bíblia va ser traduïda per reformadors individuals a diverses llengües en el curs d'uns pocs anys. Així, va aparèixer una versió italiana el 1474, bohèmia el 1475, holandesa el 1477, francesa el 1477 i espanyola el 1478, com si fossin heralds de la imminent Reforma.

Martí Luter

És tasca difícil donar un breu sumari de la vida i multiformes activitats de Martí Luter que pugui donar un just tribut a la seva gran obra i preservar, al mateix temps, un equilibri pel que fa a les seves faltes. «Veig en Luter,» va escriure J.N. Darby, «una energia de la fe per la qual milions d'ànimes haurien d'estar agraïdes a Déu. I jo puc en veritat dir que ho estic». No pot haver-hi cap mena de dubta que ningú ha estat més usat per Déu durant tot el període entre la mort dels apòstols i la recuperació de la veritat de l'assemblea en la primera part del segle dinou.

L'estat de l'església en l'època de la Reforma

S'ha de recordar que en l'època del sorgiment de Luter, la malvada introducció per part de Roma d'un pla de salvació basat en penitències o indulgències, en lloc de la doctrina de la justificació per la fe, havia arribat a unes proporcions esfereïdores, amb un muntatge que donava enormes beneficis econòmics a aquella prevaricadora església. Aquests ingressos passaven per les mans dels sacerdots a cada ciutat i poble, i en la majoria dels casos la maldat i immoralitat dels sacerdots mateixos era notòria. Per això, difícilment es pot sorprendre ningú davant la insatisfacció que s'estenia ràpidament en els cors d'homes de totes classes. Al costat positiu, el testimoni fidel dels precursors

havia deixat una impressió tan indeleble que milers d'ànimes piadoses tenien una premonició de que anava a tenir lloc *algun* gran avivament. Tot el que es necessitava era un home que fos suscitat per Déu per a conduir, aconsellar i controlar, i aquestes qualitats estaven personificades en Luter.

La primera època de Luter

Luter, en compliment d'un vot per consagrar la seva vida al servei de Déu, va deixar la universitat als 22 anys i es va fer monjo. El seu diligent estudi de les Escriptures el va portar a la seva profunda convicció de pecat, i va intentar moltes vegades, però en va, reformar la seva vida. Els seus esforços i mortificacions van ser tan fervents i intensos com infatigables, però no van fer efecte, i fins i tot el van portar a les portes de la mort. Luter estava certament aprenent com n'era d'amarga aquella fal·làcia que aviat seria cridat a destruir. Però no estava destinat a romandre ocult en un fosc convent. Després d'haver estat dos anys en el claustre, va ser ordenat sacerdot, i un any després d'això va ser nomenat professor de filosofia a la Universitat de Wittenberg. Va ser llavors què en la seva ànima va produir un poderós efecte el famós text «el just per la fe viurà». Quan va resplendir la llum divina en Luter, i es va convertir veritablement a Déu, era encara un esclau de Roma, i no va ser fins haver visitat la ciutat papal que va començar a adonar-se'n de les seves corrupcions i a ser sacsejat de la seva adhesió a aquest sistema. El mal i la impietat que Luter va observar a Roma van causar en ell una profunda impressió. Va tornar a Wittenberg ple de dolor i indignació i va continuar refutant fidelment l'error llavors prevalent de les esglésies, que els homes podien, per les seves obres, merèixer la remissió dels pecats. La fermesa amb la que Luter es recolzava en les Sagrades Escriptures va impartir una gran autoritat al seu ensenyament, i es va fer evident que no es podia seguir evitant el fatal xoc frontal amb Roma.

Luter condemna obertament les indulgències, 1517

Aquest xoc frontal va ser ocasionat per la visita a Wittenberg de Johann Tetzel, un notori traficant en indulgències. «Us donaré cartes,» deia Tetzel, «totes degudament segellades, mitjançant les quals fins i tot els pecats que teniu la intenció de cometre us seran perdonats. No hi ha pecat tan gran que no pugui tenir remissió amb una indulgència. Només pagueu bé, i tot us serà perdonat». Així era el malvat i blasfem ensenyament de Tetzel, i en poques ocasions va trobar a homes prou il·lustrats, i més infreqüentment encara prou valents, per enfrontar-se amb ell. Luter, però, no va dubtar un moment en condemnar aquest agosarat impostor, i, no satisfet amb les seves prèdiques públiques, va anar tan lluny com per clavar les seves famoses noranta-cinc tesis a la porta de l'església de Wittenberg. No només van servir aquestes tesis per denunciar i condemnar la iniqua pràctica de les indulgències, sinó que també es va proclamar per primera vegada la doctrina evangèlica de la

remissió gratuïta dels pecats, sense cap ajuda de cap absolució humana. Això va tenir lloc el 31 d'octubre de 1517. L'efecte va ser electrizant, i les notícies es van escampar com un incendi per tota Europa. S'ha d'observar, però, que Luter distingia entre el dogma de les indulgències i l'ensenyament general del papat. Estava convençut que el primer era erroni; però no estava alliberat encara pel que fa al segon. Per això, les seves tesis tenen encara un fort regust de catolicisme. Aquest fet explica l'aparent indiferència amb què Roma va rebre les primeres notícies de Wittenberg i el fet que transcorreguessin gairebé tres anys abans que Luter rebés la butlla d'excomunió del Papa. El que va tenir lloc en l'ànima de Luter durant aquest període potser mai se sabrà. Va ser objecte de molts atacs, mentre que des de totes parts es llançaven contra ell vituperis i acusacions; fins i tot els seus més entranyables i fidels amics expressaven els seus temors i desaprovació davant la seva actuació. Ell havia esperat que s'unirien a ell els dirigents de l'església i els més distingits acadèmics, però tot va ser de manera molt diferent al que s'havia imaginat. Es va sentir sol a l'església i sol contra Roma. No és sorprenent que es sentís agitat i descoratjat i que comencessin a formar-se dubtes en la seva ment. Com ell mateix va escriure després: «Ningú no pot saber el que va patir el meu cor al llarg d'aquells dos primers anys, la desesperança en què em vaig enfonsar ... perquè en aquell temps desconeixia moltes coses que ara, gràcies a Déu, conec».

Luter excomunicat l'any 1520

Però la bona mà de Déu estava darrere de tot això, perquè la gran obra que *Ell* havia començat no anava a ser frustrada per un desànim temporal de l'agent humà que Ell havia escollit sobiranament per a la seva promulgació. En resplendir més llum a l'ànima de Luter, la seva fe i el seu ànim van augmentar, i es va fer més evident la seva distància entre el seu ensenyament i el de Roma. Gràcies al savi consell de l'Elector de Saxònia, veritable amic de Luter des del començament fins a la fi, va eludir una crida per fer-li comparèixer davant el Papa a Roma. Aquesta doble heretgia va ocasionar el desencadenament de la tempesta, però la seva fe en les seves pròpies conviccions era llavors tan forta que quan finalment va arribar la butlla d'excomunió, Luter la va cremar públicament, i va declarar que el Papa era l'Anticrist.

La Dieta de Worms, 1521

Roma semblava impotent, i, donant-se compte de la gravetat d'aquell desafiament, va apel·lar al poder temporal, a Carles V, emperador d'Alemanya, perquè suprimís aquell problemàtic heretge. Però la solitària veu de Wittenberg no anava a ser fàcilment silenciada, perquè per aquest temps la major part d'Alemanya estava de cor amb Luter. A més, els seus escrits estaven estenent-se ràpidament en totes direccions, i semblava com si Europa

estigués esperant el resultat de la imminent confrontació. Tot i ser advertit per molts dels seus amics i per masses del comú de la gent, Luter, posant la seva confiança en Déu, va decidir presentar-se a la Dieta de Worms, per a respondre-hi, davant el mateix Carles, de les acusacions que havien estat presentades contra ell. Immutables davant de l'emperador i de tota una cort de ducs, prínceps, comtes i bisbes, Luter va parlar amb una calmada dignitat que només podia provenir de molta lluita privada en pregària amb Déu. (Nota 3.) Amb tota senzillesa, va reconèixer el munt d'escrits sobre la taula com a propis, i va refusar de retractar-se'n.

Luter denúncia a Roma

Però Luter no podia limitar-se a una mera defensa del que ja havia escrit. En els termes més durs i irrefutables va denunciar públicament tot el sistema del papat, i fins i tot va apel·lar a l'emperador perquè no permetés que els seus súbdits es deixessin seduir per aquest sistema. «No puc,» va afegir Luter, «sotmetre la meua fe ni al Papa ni al concili, perquè està tan clar com el migdia que tots dos han errat freqüentment i s'han contradit entre si. ... Aquíestic. Res més no puc fer. Que Déu m'ajudi. Amén! »

El que va causar un profund disgust a Roma és que Carles va semblar quedar influït per la fe genuïna del reformador, i tan sols va consentir a un edicte de desterrament. El seu propi temor a Roma li va impedir fer menys. Havent d'aquesta manera perdut la seva presa, el malvat poder de Roma va provar d'assassinar Luter, però el bon Elector de Saxònia el va protegir, i, durant la temporal calma que va seguir, Luter, internat en la seguretat del castell de Wartburg, va poder dedicar la seva atenció a la traducció de la Bíblia.

Zwingli i la Reforma Suïssa

Mentre tot això succeïa a Alemanya, s'estava gestant una altra obra de Déu igualment notable i totalment independent en un altre lloc d'Europa. Va tenir lloc a Suïssa, i l'instrument escollit per Déu va ser Ulrich Zwingli, que era sacerdot de l'església de Roma. El mateix que amb Luter, a Zwingli se li havien obert els ulls aviat als lamentables mals del papat, i, simultàniament amb això, gràcies al savi ensenyament del cèlebre Thomas Wittembach, va aprendre la important doctrina de la justificació per la fe, i se'n va adonar, per a la seva sorpresa, que la mort de Crist era l'única redempció de la seva ànima. En aprofundir en aquest coneixement mitjançant l'acurat estudi de les Escriptures, Zwingli va començar a expressar obertament les seves idees sobre les qüestions eclesiàstiques, i milers anaven a escoltar-lo. El seu missatge era nou per als seus oients, i ell ho expressava en un llenguatge que tots podien comprendre, i el ple i clar evangeli que ell va predicar va tenir resultats eterns. Era gran la seva fe en el poder convertidor de la paraula, a part de qualsevol esforç de l'home per explicar-la, mentre que les seves respostes afables i

modestes sovint desarmaven els seus adversaris. Quant a això, contrastava notablement amb el rude i tempestuós Luter. Cal observar que Zwingli va començar a predicar l'evangeli un any abans que el nom de Luter hagués tan sols arribat a Suïssa, de manera que, com va dir ell mateix, «no va ser de part de Luter que vaig aprendre la doctrina de Crist, sinó de la paraula de Déu».

Diferències entre Luter i Zwingli

No obstant això, hi havia una interessant diferència entre els ensenyaments d'aquests dos destacats reformadors. Zwingli va mantenir obertament que totes les observances religioses que no poguessin ser trobades a la Paraula de Déu, o demostrades per ella, havien de ser abolides. En canvi, Luter desitjava mantenir a l'església tot el que no fos directament o expressament contrari a les Escripures. Fins i tot volia quedar unit a l'església de Roma, i s'hagués acontentat amb purificar-la de tot el que estava oposat a la Paraula de Déu. La idea del reformador suís era la restauració de l'església en la seva simplicitat original. No donava autoritat absoluta a res que hagués estat escrit o introduït després dels temps dels apòstols.

Avenços a Suïssa

Al seu degut temps, el Papa va rebre les alarmants notícies del moviment a Suïssa, però en lloc de fer tronar els seus anatemes contra Zwingli, com havia fet —i seguia fent— contra Luter, va canviar de tàctica, escrivint-li a Zwingli una carta molt afalagadora, oferint-li tot el que estava a la seva mà excepte el tron de Sant Pere. Però Zwingli no desconeixia les argúcies de Roma, i no va deixar de adonar-se'n del subtil intent de fer callar la seva veu. En haver rebutjat la mà estesa, però enganyosa, del Papa Adrià, la Reforma a Suïssa va anar guanyant terreny, donant Déu abundants proves de la Seva mà poderosa en la gran obra. Es va aprovar un decret per l'abolició de les imatges, va ser abolida la missa, i es va acordar que l'Eucaristia havia de ser celebrada amb conformitat a la seva institució per Crist. Més notable encara, i potser el cop més terrible de tots per a Roma, va ser la conversió de moltes de les monges, i la seva petició al govern perquè se'ls permetés abandonar el convent. D'aquesta manera, i principalment com a fruit de les inescapables tasques de Zwingli, les doctrines de la Reforma es van estendre amb increïble rapidesa, i al cap de pocs anys el culte reformat estava fermament establert en els tres grans centres de Zuric, Basilea i Berna.

L'error de Zwingli i la seva mort, 1531

Però lamentablement Zwingli va semblar incapaç d'esperar fins que el poder atraient de la gràcia de Déu portés a tot el país sota la influència de la fe reformada. Encara que seguia essent un sincer cristià i fervent reformador, va accedir a assumir el caràcter d'un polític, la qual cosa, al seu torn, el va portar

a prendre les armes per defensar la veritat que tan estimada li era al seu cor. El resultat va ser desastrós. Zwingli mateix, com a capellà de l'exèrcit, va caure mort en el camp de batalla.

Revés a Suïssa

La Reforma a Suïssa va quedar així tan lamentablement apartada del bon camí que la restauració del papisme va començar immediatament. Però els dons i la crida de Déu són irrevocables, i encara que l'obra a Suïssa va quedar temporalment frenada a causa de la infidelitat humana, havia de quedar establerta més fermament que mai pocs anys després per mitjà de Joan Calví.

La traducció de la Bíblia per Luter

Tornant a Alemanya, tot semblava demanar a Luter a crits. I ell va sentir aquest clam en la solitud de Wartburg, i no ho va poder resistir. Deu mesos després de la Dieta de Worms va posar la seva vida en el fidel de la balança, i encara que seguia estant sota l'interdicte de l'emperador (i degut al quan tothom que el reconegués podria prendre'l) va tornar a Wittenberg. Sis mesos després, la seva traducció del Nou Testament va ser impresa i donada al món. Va ser rebuda amb gran entusiasme, i es van imprimir no menys de cinquanta-tres edicions només a Alemanya durant els primers deu anys de la seva publicació. Amb l'ajuda de Melancton, l'íntim amic i fidel col·laborador del reformador (Nota 4), poc després es va afegir l'Antic Testament, i s'ha dit que el do de Luter als seus compatriotes, de la Bíblia en la seva pròpia llengua, va fer més per la consolidació i difusió de les doctrines reformades que tots els seus altres escrits junts.

L'efecte de la Paraula de Déu a Alemanya

Per descomptat, això va assegurar que la base de la Reforma fos la Paraula de Déu, i no merament les paraules de Luter. Les Sagrades Escripures —durant molt de temps encadenades més enllà de l'abast de les ànimes assedegades— eren ara accessibles a tothom. L'oposició que això va suscitar a la Roma papal només va fer palesa la seva inconsistència, perquè el poder de la Paraula havia de ser reconegut per aquells que en la pràctica negaven la seva autoritat.

Les bones noves de la Reforma es van escampar per tot arreu. Havia arribat la seva hora, tot i que semblava aixecar-se una enorme oposició contra ella des de tots els racons. De res li va servir a Roma llançar els seus anatemes, encara que ho va fer amb una inútil còlera. Les seves paraules van caure en oïdes sordes i en cors preparats per Déu per rebre en el seu lloc les veritats emancipadores que la doctrina dels reformadors els van donar. Va haver-hi predicadors arrestats, torturats i martiritzats, però de res no va servir. La Bíblia estava ja en les mans del poble, i la resistència era inútil.

La primera Dieta de Spira, 1526

Per aquest temps, els tres sobirans més poderosos d'Europa, Enric VIII, Carles V i Francesc I, els sobirans respectius d'Anglaterra, Alemanya i França, es van unir en aliança amb el Papa per a la supressió dels pertorbadors de la religió catòlica. Però el consell convocat a la Dieta de Spira va tenir un resultat inesperat. En lloc de lliurar els reformadors a discreció de Roma, ¡va donar gràcies a Déu per haver avivat, en el seu temps, la veritable doctrina de la justificació per la fe! Malgrat aquesta derrota, i davant molts dels seus nobles que afavorien la Reforma, l'emperador d'Alemanya va convocar tres anys després una segona Dieta de Spira, en la qual va exigir la submissió dels prínceps alemanys a l'original fe catòlica. Però l'emperador ja no podia exercir una autoritat suprema en qüestions tocants a l'església, i el consell es va mostrar de nou dividit. Per portar l'assumpte a una conclusió, es va promulgar un decret que incloïa les exigències de l'emperador, i aquest va ser signat pels nobles catòlics. Però el partit reformat de la Dieta es va mostrar a l'altura de les circumstàncies, i, com un sol home, van *protestar* contra la decisió del consell.

El començament del Protestantisme

Aquest va ser l'inici del Protestantisme i del període de *Sardis* a la història de l'església. La Reforma havia pres forma corporativa. En la Dieta de Worms va ser Luter en solitari que va dir «No!»; però van ser esglésies i ministres, prínceps i el poble, els que van dir «No!» a la Dieta de Spira.

L'error del Protestantisme

S'ha de registrar amb pena en aquest moment que molts cristians, en defugir el papat, van caure en l'error de posar el poder de l'església en mans del magistrat civil, o de fer de la mateixa església la dipositària d'aquest poder. Ja hem assenyalat la forma tràgica en què això es va veure en el cas de Zwingli. Satisfets així tocant la seva pròpia seguretat, aviat es van establir en els seus nous privilegis en un lamentable estat d'inèrcia espiritual, recordant-nos les paraules del Senyor a Sardis: «Conec les teves obres, que tens el nom que vius, i ets mort». D'aquesta manera, el protestantisme va errar eclesiàsticament des del seu mateix començament, perquè contemplava el governant civil com aquell en qui residia l'autoritat eclesiàstica. El pèndol havia oscil·lat gairebé fins l'altre extrem, de manera que, en lloc de tenir l'església governant el món, el món va esdevenir el governant de l'església.

La Confessió d'Augsburg, 1530

Quan els protestants van ser convocats per l'emperador d'Alemanya perquè donessin compte de les seves activitats i de les seves raons per abandonar la fe catòlica, van redactar (sota la direcció de Luter i de Melancton) una clara expressió de les seves doctrines, que va ser presentada a la dieta d'Augsburg. En els camins de Déu, es va donar als protestants una recepció molt més favorable que el que mai s'hagués esperat, i molts fermes partidaris de Roma van haver d'inclinar-se davant les convincents paraules i els articles de fe dels reformadors. Aquest pot ser considerat com el moment en què la Reforma va quedar definitivament establerta a Alemanya.

Luter era considerat per la multitud com poc menys que un Papa, i semblaria que tendia a caure sota la influència d'això, perquè s'ha dit que almenys en una ocasió fins i tot va sacrificar els interessos de l'evangeli per al manteniment de la seva pròpia autoritat. A més, Luter mai va poder alliberar-se del tot dels entrebancs del papat, i la doctrina de la presència real de Crist en l'Eucaristia va ser un dogma al qual es va aferrar fins a la fi. Això el va implicar en una dura controvèrsia amb el gran reformador suís Zwingli, a qui la doctrina de la transsubstanciació li causava horror.

Els anys finals de Luter

Luter va perdre molt degut a la seva obstinació, i gairebé semblava que ja s'esvaïa l'estrella de la vida del gran reformador; però el Senyor va afegir uns altres quinze anys a la vida del seu estimat —encara que freqüentment errat— servent, durant el qual temps va servir fidelment de paraula i ploma a la consolidació de la gran obra que li havia estat confiada.

La Reforma a Europa

Havent examinat amb cert detall la història de la Reforma a Alemanya i Suïssa, i després haver-la vist fermament establerta en aquests països ben abans de la mort de Luter el 1546, cal fer una menció expressa de la Reforma a alguns dels altres països d'Europa. El fet que una obra similar sorgís en països diferents aproximadament al mateix temps només afegeix més prova —si és que calguessin proves— que aquesta gran obra va ser de Déu.

Joan Calví

La Reforma a la Suïssa Francesa ja ha estat esmentada en el context de la seva relació amb Joan Calví. El seu nom i el de Guillaume Farel estan inseparablement relacionats amb la Reforma a la Suïssa Francesa i en la mateixa França. Tan ferotge i explícita va ser la condemna que Calví va fer de Roma que va ser considerat com un enemic més perillós i implacable que

Luter. Amb un cos feble i malaltís i en una vida relativament breu, va dur a terme una gran obra, però, pel que fa a la veritat fa, va anar més enllà que Luter, i va caure en un error positiu, especialment sobre els sofriments de Crist. (Nota 5.)

La persecució contra els hugonots

A França, el martiri dels cristians, o hugonots, com van ser designats els protestants francesos, va ser extremadament rigorós. La història dels seus sofriments, en particular en la nit de la terrible matança de Sant Bartomeu del 1572, és ben coneguda, i aquesta constitueix, potser, la matança més malvada i perversa que mai hagi estat perpetrada, i, com s'ha d'afegir per la seva vergonya eterna, Roma va mostrar un estrident goig en rebre la notícia que 100.000 persones innocents havien mort.

Unes condicions igualment tràgiques van prevaldre en altres països europeus en avançar la Reforma, però amb els màrtirs del segle setze succeir com havia succeït amb els cristians primitius: la fidelitat dels màrtirs tan sols va enfortir l'obra de l'avivament.

La Reforma a Anglaterra

La Reforma a Anglaterra demana un comentari més detallat, tot i que està entreteixida de manera inseparable amb la història secular de l'època. Havien transcorregut gairebé dos-cents anys des dels temps de Wycliffe, però l'espurna que ell havia calat mai s'havia esvaït, i, al segle setze, anava a manifestar-se com una flama resplendent i inextingible.

William Tyndale

La primera figura destacable després de Wycliffe a la Reforma Anglesa va ser William Tyndale. Es va manifestar públicament en un moment en què el Cardenal Wolsey, un implacable representant de Roma, estava exercint una maligna influència sobre el país. El seu exhibicionisme luxós de riquesa i ritual estava gairebé introduint una mena de papat a Anglaterra. Les seves pretensions eren de tal magnitud que en l'època en què el Papa va enviar una butlla d'excomunió contra Luter, Wolsey també li va enviar a Luter una de seva! Però Wolsey es va excedir, perquè el zel amb el qual va denunciar els escrits de Luter només va servir per atreure l'atenció cap a ells, i va tendir a despertar l'adormit interès dels anglesos i preparar-los per les doctrines de la Reforma. L'obra de Tyndale, tot i que d'enorme significació, va ser majorment desconeguda, i, en sofrir el martiri als quaranta-vuit anys d'edat, la seva vida de fidel testimoni no va ser llarga. Enmig d'una constant oposició, que el va portar a fugir d'Anglaterra, Tyndale, ajudat pel seu company reformador Milers Coverdale, va finalitzar una traducció de la Bíblia. La seva acceptació

va ser enorme, perquè el poble estava assedegat d'ella. En un temps increïblement curt es van difondre còpies des de les costes del canal fins als límits d'Escòcia. A Anglaterra, potser en major grau que en el Continent, la Reforma va ser duta a terme per la Paraula de Déu. Això és significatiu, perquè a Anglaterra no van aparèixer homes destacats com Luter, Zwingli o Calví. La Reforma va ser duta a terme per la Paraula de Déu. Això és significatiu, perquè a Anglaterra no van aparèixer homes destacats com Luter, Zwingli o Calví.

La predicació de Latimer

No obstant això, el que Tyndale estava fent de manera silenciosa ho portava a terme Hugh Latimer amb els seus sermons. Latimer havia estat un partidari tan ferm de Roma en els seus primers anys que els papistes van creure que Luter havia finalment trobat el seu igual, però quan va arribar el temps de Déu, la perspectiva de Latimer va quedar en l'acte transformada. Convertit de manera notable durant la confessió d'un dels seus penitents que havia abraçat la veritable fe cristiana, Latimer va actuar de manera tan resolta i valerosa en la seva denúncia de les doctrines de Roma com abans ho havia fet per mantenir-les. Les amenaces dels bisbes van ser inútils, i els seus sermons van ser emprats per il·luminar moltes ànimes. A més, el mateix rei Enric VIII, que (encara que només per les seves conveniències domèstiques) estava tractant de sacsejar-se el jou de Roma, va recolzar la predicació de Latimer. Fins a quin nivell era superficial aquest interès d'Enric es veurà més endavant; la veritat és que tan sols feia pocs anys que ho havia sotmès tot al Papa, i va ser el Papa qui va concedir a Enric VIII el títol de «Defensor de la Fe», per haver escrit contra les doctrines de Luter. No obstant això, els papistes no estaven disposats a deixar respirar a Latimer, i, essent cridat davant el bisbe de Londres sota una acusació d'heretgia, va ser excomunicat i empresonat.

La influència de Cranmer

Va ser durant aquesta època que Thomas Cranmer va sortir a la llum pública. Encara que era superior a Latimer en erudició, li anava al darrere en lleialtat a Crist, i va passar molt de temps abans que mostrés la suficient resolució per lliurar-se de les cadenes del papisme. El consell de Cranmer a Enric VIII pel que fa al seu divorci de Caterina d'Aragó li va atreure el favor del rei, i va ser designat per a la Seu de Canterbury. Encara que va emprar la seva autoritat per aconseguir l'alliberament de Latimer, l'obra de la Reforma no va prosperar tant com hagués pogut esperar-se amb Cranmer en aquest alt càrrec. Per descomptat, no va recolzar la crema i la tortura dels heretges, però era massa tímid per tractar de suprimir aquesta mena de pràctiques, que van continuar d'una manera alarmant. Va ser el mateix Enric VIII el responsable d'aquesta cruel persecució. Encara que era romanista de cor, i se'n vantava de tot el

ritual, va refusar d'acceptar la supremacia del Papa, refugiant-se en la posició independent que havia adoptat com a cap de l'església a Anglaterra.

Enric VIII persegueix els reformadors

El rei i el clergat van arribar a un acord d'un caràcter d'allò més infame. El rei els va donar de poder empresonar i cremar als reformadors sempre que ells l'ajudessin a rescatar el poder que havia estat usurpat pel Papa. El 1540 aquesta persecució anava a rebre una nova embranzida amb l'aparició dels famosos Sis Articles. El propòsit ostensible d'aquesta iniqua llei era promoure la unitat dels súbdits d'Enric en qüestions de religió. En realitat, es tractava d'un subtil mitjà per posar els protestants fora de la llei. Així, el que va succeir va ser que el trencament es va fer encara més gran. Condemnava a mort tots els qui s'oposessin a la doctrina de la transsubstanciació, de la confessió auricular, als vots de castedat i a les misses privades, i a tots els qui recolzessin el matrimoni del clergat i donar la copa als laics. Cranmer va emprar tota la seva influència, i fins i tot va arriscar el desgrat del rei, per impedir la seva aprovació, però tot en va. El Partit Romanista seguia sent poderós, i el temperament del rei es va fer més violent que mai. Latimer va ser empresonat, i centenars de persones aviat el van seguir.

La benèfica influència d'Eduardo VI

En morir Enric VIII, Eduard VI va accedir al tron d'Anglaterra amb la noble ambició de fer del seu país l'avantguarda de la Reforma. Com era només un nen de nou anys en el moment de la seva coronació, el Duc de Somerset —un veritable protestant— va ser designat com a protector del regne. El primer ús que va fer Somerset de la seva autoritat va ser abolir els odiosos Sis Articles, i, fet això, va dirigir la seva atenció a altres reformes, essent la més significativa l'aixecament de la prohibició de la lectura de les Escriptures. El jove rei mateix no es va mostrar gens reticent en encapçalar aquestes accions,

Amb l'execució del Duc de Somerset i la mort d'Eduard a la primerenca edat de setze anys, les perspectives per als protestants semblaven molt descoratjadores, i de manera particular quan Maria va accedir al tron, perquè era una catòlica fanàtica. Sota la malvada conducció d'alguns dels agents de Roma, Maria va consentir al desig del parlament d'abolir la innovació religiosa que Cranmer i Somerset sobretot havien introduït, i va restaurar el culte públic en els seus vells usos.

Martiri de Latimer i Cranmer, 1555-1556

Com era d'esperar, no va trigar en seguir la persecució, i Latimer i Cranmer van ser cremats a la foguera. Pobre Cranmer! Timorat i inestable com sempre, va fallar en l'hora de la prova i va negar la fe. Però, sempre objecte de l'amor

de Déu i de la gràcia restauradora de Crist, va ser recuperat, i va exhibir una fortalesa en l'hora mateixa de la mort que va més que compensar pel feble testimoni de la seva vida de clarobscur. Però Déu anava a intervenir aviat, i el pas de la corona de Maria a Elisabet va assenyalar la restauració del protestantisme.

L'establiment de la Reforma sota Elisabet I

Poc és el crèdit que se li ha de donar personalment a la reina Elisabet I per això. Ha estat descrita com una reina sense cor i gairebé sense consciència. Podia ser tot per a tots, i a causa de la seva vanitat va ser fins i tot perillosament parcial en favor de molt del ritual de l'església de Roma. No obstant això, el indubtable és que la Reforma va quedar establerta sota el seu regnat i sobre una base més ferma i àmplia que mai abans.

La Reforma a Escòcia

La Reforma, en arribar a Escòcia, era una necessitat vivament sentida, perquè la riquesa de les ordres monàstiques s'havia fet enorme, i només podia equiparar-se amb la cobdícia i el llibertinatge dels clergues, mentre que la vida del poble estava sota la pesada càrrega de les exaccions dels sacerdots. A Escòcia, com a Anglaterra, la Bíblia va ser emfàticament la gran mestra de la nació, encara que els noms de Patrick Hamilton i de George Wishart sempre estaran associats amb la Reforma en aquell país. Els dos van ser intrèpids en la predicació de la veritat, i van segellar el seu fidel testimoni amb la seva sang.

Limitacions de la Reforma

És potser desitjable en aquest moment procedir a repassar molt ràpidament les limitacions i els errors de la Reforma, sempre donant el degut honor a la notable cadena de fidels testimonis que Déu va suscitar per dur a terme aquella magna obra. La doctrina de la Reforma va exposar que Crist va morir per reconciliar el Seu Pare amb nosaltres. «Una enunciació,» com ha dit J.N. Darby, «totalment errònia, confonent el nom de relació en benedicció amb Déu en la Seva naturalesa; ensenyant el que la Bíblia no ensenya, afirmant ells que l'obra de Crist era reconciliar Déu amb nosaltres, i canviar la Seva disposició». La veritat de la projecció de l'amor de Déu amb la lliure i espontània acció de la Seva gràcia i naturalesa estava absent de la teologia dels reformadors i dels seus credos. Ells certament mantenien que «cal que el Fill de l'home sigui aixecat», i creien en la seva eficàcia; però no tenien el concepte de «perquè Déu va estimar tant el món, que va donar el seu Fill unigènit». A més, *predicaven* la justificació per la fe per a l'alliberament de les ànimes, però en establir un sistema *van ensenyar* que el perdó dels pecats era obtingut mitjançant la regeneració baptismal, i després es van torturar

intentant conciliar les dues coses. La Reforma mai va anar més enllà de la veritat de la justificació mitjançant la mort i resurrecció de Crist. La formació de l'assemblea en relació amb el Crist ascendit i l'Esperit Sant enviat des del cel, i la segona vinguda de Crist —primer per rebre els Seus sants i després per jutjar el món— ni tan sols es van tractar.

L'aplicació de la justificació per la fe —una veritat veritablement preciosa en si mateixa— era, naturalment, adreçada a l'individu, i aquest mateix fet va resultar en la transferència de poder i importància de l'església a l'individu. La idea de l'església com a dispensadora de benedicció va ser rebutjada; i tot home va ser cridat a llegir la Bíblia per si mateix, a examinar per si mateix, a creure per si mateix, a ser justificat per si mateix, a servir Déu per si mateix, ja que havia de respondre de si mateix. El pensament que va sorgir de la Reforma —sempre correcte, però molt de temps negat pel Romanisme— era, primer benedicció individual, després la constitució de l'església. Però lamentablement el veritable concepte de l'Església de Déu es va perdre llavors de manera total, i no va ser recuperat fins als inicis del segle dinou. Fins allí on havien arribat, els reformadors tenien raó, però en perdre de vista el lloc i l'obra propis del Senyor en l'assemblea per l'Esperit Sant, els homes van començar a unir-se i a erigir unes anomenades esglésies seguint les seves pròpies idees.

Esglésies independents

Ràpidament van anant sorgint una gran varietat d'esglésies o societats religioses en moltes parts de la cristiandat, portant a terme cada país la seva pròpia idea pel que fa a com havia de constituir-se i exercir-se el poder eclesiàstic. Aquesta diferència d'opinió va resultar en els cossos nacionals i en innombrables cossos dissidents, tots independents entre si, que segueixen trobant-se per tot arreu. La ment de Crist pel que fa al caràcter i a la constitució de la Seva església sembla haver estat totalment passada per alt pels líders de la Reforma, mentre cercaven mantenir insistentment el gran principi de la fe individual.

Tenint en ment aquest sumari sobre el resultat de la Reforma, podrem narrar tant millor la història de l'església, en particular a Anglaterra, durant els 280 anys entre l'establiment de la Reforma i la recuperació de la veritat de l'assemblea a principis del segle dinou.

El Concili de Trento, 1545

Serà oportú dir aquí que, en allò fonamental, el caràcter del romanisme va restar sense canvis tot i la Reforma. Fins i tot es va aprofitar de les aigües revoltes, que havien alliberat a milions d'ànimes de la seva esclavitud, per enunciar una clara confessió de la seva fe. Això va tenir lloc en el Concili de

Trento, i encara que es van establir cànons, o articles de fe, que eren essencialment de caràcter apòstata, les decisions doctrinals a què es va arribar en aquell temps han estat des de llavors considerades com el sumari autoritzat de la fe catòlica romana.

Els Puritans

Va ser durant el regnat d'Elisabet I que va germinar el moviment dels puritans. El partit purità, encapçalat pel bisbe màrtir Hooper, objectava enèrgicament contra els hàbits i les vestimentes que s'ordenaven per al culte, i molts van refusar ser consagrats en vestidures portades pel bisbe de l'església de Roma. Elisabet, com ja hem esmentat, encara que oposada al papisme, desitjava retenir tant com fos possible d'exhibició i pompa, i així va sorgir una considerable oposició entre la cort i el partit purità. Aquestes diferències es van agreujar quan la reina va ordenar el manteniment d'una uniformitat exacta en tots els ritus i cerimònies externes. Això va tenir com a resultat que una multitud de ministres piadosos fossin expulsats de les seves esglésies, i que se'ls prohibís predicar en qualsevol altre lloc.

Presbiterians i Independents

Davant tanta persecució, aquests puritans exclosos es van constituir en un cos, i, amb el nom de No Conformistes, van anar augmentant ràpidament en nombre. Quan les vestidures van ser en general deixades posteriorment de banda, va desaparèixer la raó de la dissensió, però els puritans posteriors van anar més lluny que els seus originadors, i van contendre no només contra les formes i les vestidures, sinó contra la mateixa constitució de l'Església de Anglaterra. Això va tenir com a resultat la formació de dos grans partits, els Presbiterians i els Independents.

Intents de restaurar la prelatura

Amb els successius regnats de Carles II i de Jaume II, es van fer decidits esforços per restaurar la prelatura amb tot el seu ritualisme papista, i es va estendre una gran ansietat pel que fa a si la Reforma a Anglaterra anava a mantenir-se o caure, però, per la gràcia de Déu, el cor de la nació era massa sanament protestant per sotmetre's, i l'enemic va ser derrotat. Jaume II va abdicar, i el tron va ser ocupat per Maria i Guillem, Príncep d'Orange. Sota la seva influència, el tron del Regne Unit va ser posat sobre una base rigorosament protestant, mentre que, al mateix temps, els fidels *Convenaners* escocesos veurien l'Establiment Presbiterià fermament arrelat al seu país.

Avivaments després de la Reforma

Donat que la posició *pública* de l'església roman molt similar en l'actualitat a com ho estava sota el regnat de Guillem, aquesta recapitulació històrica queda pràcticament conclosa. No obstant això, hem observat abans que Déu sempre s'ha preservat un testimoniatge i testimoni fidels a la veritat a part de la professió pública, i que mai potser s'ha vist això de manera més notable que durant aquests últims anys que hem estat repassant, i particularment durant els últims cent anys. Per això, hem de referir-nos breument a algunes obres independents de Déu, moltes de les quals van ser característiques dels segles divuit i dinou. El segle divuit va ser marcat per un avivament de l'art i de la literatura, i a causa de la comoditat i el luxe que van arribar a ser el principal interès dels rics sembla que es va donar poc interès a viure les veritats del cristianisme.

L'alta i baixa crítica

La veritat és que quan l'erudició va invertir les seves energies en qüestions religioses, cap a la fi d'aquell segle, es va apartar del principi de la fe pel qual s'han de comprendre totes les activitats de Déu, i va introduir un sistema de crítica que va fer de l'erudició i de la ment purament racional el criteri pel qual s'havia de jutjar sobre l'origen i l'autoritat de les Escriptures. Aquest moviment va començar a Alemanya i en altres llocs, propiciat per acadèmics reconeguts que, en els seus escrits, van llançar dubtes sobre l'autoritat de la Sagrada Escriptura. Aquells que van posar en dubte l'exactitud *textual* de la Paraula van ser anomenats «crítics baixos», i aquells que van suscitar dubtes sobre la credibilitat o paternitat dels llibres de la Bíblia van ser anomenats «crítics alts». Els efectes d'aquest moviment, un dels més subtils que Satanàs hagi inventat per minar l'autoritat de la Paraula de Déu, es van estendre ràpidament per Anglaterra, amb perniciosos conseqüències, i l'apatia que existeix en l'actualitat en les ments de la majoria amb respecte al cristianisme pot remuntar-se, més o menys directament, a aquest atac contra les Escriptures.

Els Metodistes

Mentre es duïen a terme aquests intents per enderrocar el pur cristianisme suscitant dubtes sobre l'autoritat de la Paraula de Déu, el Senyor estava preparant els seus servents escollits per a un altre avivament de la veritat i una major expansió de l'Evangeli. Aquest avivament anava a veure sorgir primerament les activitats dels cèlebres John i Charles Wesley. Amb la llum del veritable evangeli resplendint en els seus cors, van començar a celebrar reunions privades per a l'avenç de la pietat personal. La sobrietat de les seves vides i la regularitat de les seves costums va ser la raó que se'ls donés posteriorment als seus seguidors el títol de «metodistes». En anar creixent

l'obra, George Whitefield, un predicador summament capaç, es va unir a John Wesley, i sent tots dos clergues de l'Església d'Anglaterra, van començar a predicar per les esglésies l'evangeli senzill i planer. Però la veritat del perdó i de la salvació per la fe en Crist sense obres humanes meritòries era massa senzilla i escripturaria perquè pogués ser tolerada. L'Església Establerta, que només podria mantenir-se forta en tant que seguís amb energia espiritual aquella veritat que l'havia portat a la confrontació amb el papat, havia sucumbit a la indolència, a la ignorància i als luxes que eren la marca d'aquella època, i aviat es va veure en un conflicte amb els avivadores, i els va tancar els púlpits. Així exclosos, es van veure obligats a predicar a l'aire lliure, i les seves predicacions van ser emprades per Déu per rescatar les gents de les profunditats de les tenebres morals, portant a milers tant a Anglaterra com a Amèrica als peus de Jesús. Charles Wesley, que era menys fort de caràcter que el seu germà John, però possiblement més afectat interiorment per la gràcia de Déu, va ser el compositor dels himnes d'aquell moviment, i molts dels seus himnes estan en ús constant fins al dia d'avui. (Nota 6.)

Mentre Charles escrivia himnes i Whitefield predicava l'evangeli, Joan va esdevenir l'organitzador del moviment, i en aconseguir fons i propietats per a l'obra, va insistir en un control autocràtic de l'organització. Al principi va autoritzar predicadors laics, però posteriorment es va arrogar el dret d'ordenar clergat, i el seu sistema, per tant, va quedar tan estretament alineat a l'Anglicanisme com el de les esglésies reformades ho estava amb el de Roma. Com a resultat, no podia rebre més llum de la veritat de Déu que la que el seu sistema permetés que s'expressés funcionalment, i això els va limitar al perdó dels pecats i a les bones obres. Un riu no pot aixecar-se a una major altura que la seva font, i ja que la font d'aquest moviment estava en un gran reformador i no en el mateix Déu, no és sorprenent que en morir els Wesleys seguís un deteriorament gradual en el seu caràcter, i l'aparició de cismes que li van fer perdre el seu significat públic, fins que va trobar el seu nivell entre les moltes denominacions de la cristiandat.

Establiment de les missions estrangeres, 1792

No podem entrar en els detalls d'altres avivaments més locals durant el segle divuit, però es pot fer esment de passada, en aquest temps, de diverses societats missioneres estrangeres, especialment per les activitats de Guillem Carey, així com per la inauguració de les Escoles Dominicals per a nens.

L'estat filadelfià i laodiceà de l'Església

Va ser aquell un període de considerable activitat evangèlica, i indubtablement va ser molt beneït per Déu. Va ser tot clarament part de l'obra preliminar general anterior a l'aparició del que podria ser designat com l'estat *filadelfià* de la història de l'església, en el qual aquells que van mantenir la

paraula del Senyor i no havien negat el Seu nom van anar darrere del fidel seguici dels reformadors i dels puritans. Tot això en contrast amb l'estat extern de la cristiandat professant. *Laodicea* marca la fase final de la història de l'església com a testimoni col·lectiu de Déu, i es caracteritza no per error doctrinal o caiguda moral, sinó per la seva tebior i autosatisfacció.

El Moviment Evangèlic

Per tal d'avaluar correctament els diversos moviments religiosos del segle dinou, cal considerar tant aquells dels que les influències i efectes han estat fàcilment discernibles per al públic en general com aquells moviments menys visibles que van resultar de les obres de destacats ministres de la Paraula de Déu i que van defugir la publicitat. Si considerem en primer terme els moviments més públics, trobem els fruits morals del avivament wesleyà expressat en el moviment «Evangèlic» encapçalat per homes com William Wilberforce i Lord Shaftesbury, que van interpretar en accions polítiques, com l'abolició de l'esclavitud i unes mesures generals de reforma, els ensenyaments planers i literals de l'Esclatúra. Aquests homes van ser una força moral genuïna en els seus temps. En oposició parcial a aquesta influència, es va desenvolupar el moviment «Anglocatòlic» o «Moviment d'Oxford», sota el lideratge de J.H. (després Cardenal) Newman, E.B. Pusey i J. Keble. Aquests van ser designats com «Tractadistes» perquè van publicar tractats en els que impulsaven els clergues a la defensa dels seus ordres i raonaven que només subscriuint-se a la teoria d'una església catòlica indivisible podrien preservar les seves posicions i els seus drets. Aquest moviment va ser al seu torn resistit per clergues evangèlics com Charles Kingsley i F.D. Maurice, que juntament amb Thomas Hughes van constituir el moviment del «Socialisme Cristià» de la dècada de 1860. Tots aquests moviments van suscitar molta polèmica pública, però van tenir en general molt poc efecte moral permanent al poble.

El cristianisme i la ciència en conflicte

Una agitació molt més profunda va ser la causada quan la ciència va entrar en conflicte amb el cristianisme. En 1830 Sir Charles Lyell va publicar els seus «Principis de Geologia». En deixar-se d'observar la gran discontinuïtat temporal entre el primer i segon versets de la Bíblia, els seus arguments van ser acceptats per molts com constitutius d'un repte vàlid a l'ensenyament de les Esclatúres sobre la qüestió de la creació, i l'esperit d'escepticisme generat pels crítics alts i baixos va rebre un ímpetu adicional des d'aquesta font. Aquesta tendència va ser intensificada amb la publicació el 1859 de l'obra de Charles Darwin *L'origen de les espècies*, i de *El llinatge de l'home* el 1871. Encara que aquestes teories han estat invalidades per posteriors descobriments científics, van tenir en aquell temps l'efecte de sacsejar la confiança de milions de persones en l'autoritat de les Sagrades Esclatúres, i són majorment

responsables de la general apatia cap a la Paraula de Déu i de la ignorància que existeix en l'actualitat sobre la mateixa.

L'Exèrcit de Salvació, fundat el 1878

Un altre desenvolupament públic que mereix menció va ser la formació de l'Exèrcit de Salvació en 1878 per William Booth. Aquest va ser un poderós moviment evangèlic que tenia la intenció de recuperar a borratxos i a altres, immersos en els vicis del segle, mitjançant la fervent predicació de l'evangeli en la seva simplicitat. En tant que el moviment va estar sustentat per la fe en Déu i per l'adhesió als seus motius originals, va tenir un gran èxit. La idea del fundador era revestir a cada convertit amb un uniforme que el marqués públicament com a deixeble de Crist. Això freqüentment va portar a dures persecucions contra els convertits, però era ocasió d'un testimoni viu del poder de l'evangeli. Amb el pas del temps es va esvaïr el fervor evangelístic, i el moviment es va enfonsar al nivell d'una organització d'auxili social, governat per líders designats segons el criteri de la seva capacitat organitzativa.

La veritat en la penombra

Podem passar ara a alguns dels desenvolupaments més desconeguts, però profundament importants, de la vida espiritual al segle dinou. A principis d'aquell segle, el doctor August Neander, un jueu alemany convertit en la seva joventut al cristianisme, estava ensenyant a la Universitat de Berlín sobre les grans veritats del cristianisme a audiències electritzades. Era home de gran erudició i basava el seu ministeri purament en la Paraula de Déu; actuant d'aquesta manera, va avivar moltes importants veritats que havien quedat enfosquides durant segles. Va veure clarament que no hi havia autoritat escripturària per a un clergat que exercís un ofici mediador entre Déu i els homes, i va mantenir que tots els cristians eren sacerdots en virtut de ser habitats per l'Esperit Sant, i de tenir entrada al lloc santíssim de la presència de Déu. No obstant això, no va iniciar cap moviment per donar realitat a aquests ensenyaments, i es va acontentar amb ensenyar a la Universitat. A Suïssa i a França el doctor J.H. Merle d'Aubigné (que havia estat deixeble de Neander a Berlín) va seguir una línia d'ensenyament en certa manera similar, i va dedicar molt de temps a recopilar la seva magna Història de la Reforma.

John N. Darby, 1830

A Anglaterra i Irlanda va començar un moviment simultani entre persones totalment desconegudes entre si. Hi va haver una obra independent de l'Esperit de Déu en els cors i en les consciències de molts fidels seguidors de Crist, entre els quals es podrien esmentar específicament a John N. Darby, Edward Cronin, John G. Bellet, Anthony N. Groves i George V. Wigram. J.N. Darby, erudit de considerable fama i advocat, va ser convertit mitjançant la

lectura de les Sagrades Escripures. En els seus anys primerencs va acceptar un subrektorat protestant al sud d'Irlanda, però més tard va quedar molt impressionat per la veritat que el Cap de l'església era el Crist glorificat, del que va deduir que havia d'haver un organisme a la terra, un cos espiritual, en què havia de expressar-se la Seva condició de cap. La crida d'aquesta veritat el va impulsar a sortir de les seves connexions eclesiàstiques, com Abraham en l'antiguitat, que, cridat per Déu, va obeir sortint sense saber on anava (He 11, 8). Alhora, altres homes estaven essent similarmet moguts, per l'estudi de l'Escriptura, a jutjar el sistema sacerdotal com inic, essent que tots els cristians són portats al mateix lloc de proximitat i llibertat envers Déu per l'Evangelí, i que per la recepció del do de l'Esperit Sant vénen a ser membres del Cos de Crist. Per això, tot sistema regit per un sacerdot oficial nega la primera d'aquestes veritats cardinals, i qualsevol assumció de drets exclusius de ministeri nega la segona.

El reconeixement d'aquestes veritats capitals va portar a aquests cristians a deixar aquelles associacions que les negaven, per reunir-se amb tota senzillesa per participar de la Cena del Senyor tal com havia estat establerta pel mateix Senyor i seguint l'ensenyament inspirat de l'Apòstol Pau. Van reconèixer la presència personal de l'Esperit Sant i la Seva disposició sobirana de poder com el canal per al ministeri de la Paraula de Déu, mentre que les Escripures van ser reconegudes com l'únic criteri infal·lible de la veritat i de l'error. Aquest moviment, que va començar a Dublín i al sud d'Anglaterra al voltant de 1832, aviat es va estendre amb considerable rapidesa per mitjà de la predicació de l'Evangelí i del ministeri de la Paraula. Així van sorgir per tota Anglaterra i a França, Suïssa, Alemanya, i per tots els països de parla anglesa del món, reunions constituïdes sobre la base de l'acceptació del principi que la separació de la iniquitat era l'única veritable base per a la unitat.

L'avivament del veritable caràcter de l'església

El fet que aquesta obra va començar simultàniament, encara que de manera independent, per moltes parts del món, va demostrar, com havia succeït tres-cents anys abans durant la Reforma, que el mateix Déu estava obrant. Les notes clau d'aquest avivament eren la crida distintiva i celestial de l'església (o assemblea) i la consegüent necessitat de la separació del mal —tant eclesiàstic com moral—, mentre que la senzillesa i el goig dels primers temps de la història de l'església van ser avivats en moltes petites reunions.

Les persones que es reunien d'aquesta manera no van assumir una posició pública, i van permetre ser designats simplement pel nom de «germans». En acceptar aquesta designació, no ho feien en cap sentit més estret que el comunicat per les paraules del mateix Senyor: «Un és el vostre Mestre, el Crist, i tots vosaltres sou germans». No van iniciar res *nou*, ni tampoc van

tractar de reformar res. Senzillament van reconèixer que la Assemblea seguia allà, i que formaven part d'ella, tot i la ruïna pública.

La veritat, compromesa

Però amb el pas del temps, les veritats i principis que governaven J.N. Darby i altres no van ser mantingudes per tots els que professaven prendre el terreny de separació de l'Església Establerta i de les denominacions, i han sorgit diverses crisis entre els «Germans». La veritat de Crist i de l'assemblea, en no ser mantinguda en poder espiritual, va portar a diferències d'opinió i aviat es va revelar la presència d'alguns que estaven disposats a acceptar una norma inferior o temporitzacions. Hi havia, per exemple, els que mantenien que l'assemblea en el seu aspecte universal s'havia tornat invisible, i que res quedava ara sinó establir assemblees locals, cadascuna d'elles completa en si mateixa, i sense responsabilitat envers altres grups similars. Cadascuna d'elles seria així lliure de rebre cada creient individual, suposant que fos perfectament sa en la fe, sense tenir en compte les associacions a les quals pogués estar vinculat. La veritat de la assemblea en la seva unitat general — tan enèrgicament mantinguda per J.N. Darby— va perdre llavors el seu lloc degut, es va obrir de bat a bat la porta a la temporització amb el mal, i el curs del testimoni durant els últims cent anys ha estat repetidament marcat per conflictes. No obstant això, el moviment original, que va seguir a l'avivament de la dècada de 1830, s'ha mantingut i expandit entre molts que busquen humilment i amb l'energia de la gràcia divina «contendre ardentment per la fe que ha estat una vegada donada als sants».

El resultat d'aquest conflicte per la fe i de l'activitat de Satanàs en el seu intent de corrompre la veritat es pot observar avui a tot arreu, amb l'existència de dotzenes de diferents associacions religioses. És un dels fets més humiliants i penosos que aquestes condicions hagin de caracteritzar els últims dies de la història de l'església.

La ruïna pública de l'església i la petitesa i feblesa externes d'aquells en ella que busquen mantenir la paraula del Senyor i no negar el Seu nom, es fan tant més evidents quan els contrastem amb les grans entitats apòstates, les coses del món, siguin civils o eclesiàstiques, que estan creixent en fortalesa i magnificència externes segons es va aproximant el dia en que hauran de ser jutjades. Però tot això està en conformitat amb la profecia inspirada. Les exaltades pretensions de la gran apostasia estan vívidament exposades en les pàgines de la Sagrada Escripura,

Aquesta, doncs, és la posició que ens confronta en el període present de la història pública de l'església, i, per descomptat, la finalització d'aquesta història no pot retardar-se ja molt. En paraules d'un altre, l'església està a punt

de passar de les seves ruïnes a la seva glòria, mentre que el món va de la seva magnificència al seu judici.

APÈNDIX

NOTA 1.- Sembla que hi ha una bona justificació per dir que «Constantí era pagà de cor, i cristià només per motius militars». La seva bandera imperial, que exhibia de manera destacada el símbol de la creu, portava també en or la imatge de l'emperador, i estava disposada per a ser objecte de culte tant per als soldats pagans com per als cristians. A més, encara tot i essent reconegut com a cap de l'església, mai no va renunciar al títol de «summe pontífex» dels pagans. Tornar al text

NOTA 2.- Per donar al lector una certa idea del que significava l'interdicte papal a Anglaterra en les Edats Fosques, serà d'utilitat la següent cita manlevada de Miller: «En un moment van cessar tots els oficis divins per tot el regne, excepte el ritu del baptisme i el de l'extremunció. Des de Berwick fins al Canal de la Mànega, des de Land's End fins a Dover, es van tancar les esglésies, van callar les campanes; l'únic clergat que es podia veure caminar d'incògnit i en silenci era el que anava a batejar nens acabats de néixer o sentir les confessions dels moribunds. Els morts eren trets de les ciutats, i eren sepultats com gossos en algun lloc sense consagrar, sense pregàries, sense que doblesin les campanes, sense ritus funeraris. Només podran jutjar de la naturalesa del interdicte papal els qui considerin fins a quin punt la vida de totes les classes estava afectada pel ritual i per les ordenances diàries de l'església. Tots els actes importants eren duts a terme amb el consell del sacerdot o del monjo. Les festivitats de l'església eren les úniques festes que se celebraven, les processons de l'església els únics espectacles, i les cerimònies de l'església les úniques diversions. El fet de no sentir ni pregàries ni psalmòdies, de suposar que el món anava a quedar-se subjecte a la influència desenfrenada del maligne i dels seus mals esperits, sense sant que intercedís ni sacrifici per aturar la ira de Déu, quan no hi havia ni una sola imatge exposada a la contemplació, i totes les creus estaven cobertes per un vel; ... s'havia trencat del tot la relació entre Déu i l'home; les ànimes eren abandonades a la perdició, o bé se'ls administrava a contracor l'absolució just en el moment de la mort. I, per inspirar una por i un fanatisme més profund, calia deixar-se créixer els cabells i s'havia de deixar la barba sense afaitar, s'havia prohibit l'ús de la carn, i fins i tot s'havien prohibit les salutacions ordinàries». (Miller, *Church History*, Vol. II, pàg. 445.) Tornar al text

NOTA 3.- La total dependència de Luter de Déu potser mai es va veure de manera més notable que durant les hores que van precedir immediatament la

seva defensa davant la Dieta de Worms. La seva pregària en aquella ocasió, escoltada casualment i registrada per un amic, la citem aquí de la Història de D'Aubigné: «Oh Déu Omnipotent i Etern! Que terrible és aquest món! Heus aquí que obre la boca per empassar-me, i jo ... confio tan poc en Tu! ... com de feble és la carn i com de poderós és Satanàs! Si és en el poder d'aquest món en l'únic que puc confiar, tot s'ha acabat! ... la meva última hora ha arribat, ha estat pronunciada la meva sentència! ... Oh Déu! Oh Déu! ... Oh Déu! Ajuda'm Tu contra tota la saviesa del món! Fes això; hauries de fer-ho ... només Tu ... perquè aquesta no és la meva obra, sinó la teva. Res tinc jo a fer aquí, res pel que lluitar contra aquests grans del món! Desitjaria que els meus dies passessin pacífics i feliços. Però la causa és teva ... i és una causa justa i eterna. Oh Senyor, ajuda'm! Déu fidel i immutable! No poso la meva confiança en cap home. Seria en va! Tot el que pertany a l'home és incert; tot el que ve de l'home fracassa. ... Oh Déu, el meu Déu, no em sents? ... Déu meu, pot ser que estàs mort? ... No, Tu no pots morir! Tu només t'ocultes! Tu m'has escollit per a aquesta obra. Bé que ho sé! ... Obra, oh Déu, llavors. ... Queda't al meu costat per causa del teu amat Jesucrist, que és la meva defensa, el meu escut i el meu castell fort. Senyor! On ets? ... Oh, Déu meu! On et trobes? ... vine! vine! Estic disposat! ... Estic a punt per posar la meva vida per la teva veritat ... pacient com un anyell. Perquè aquesta és la causa de la justícia —és la teva causa! ... Mai no em separaré de Tu, ni ara ni per l'eternitat! I tot i que tothom estigués ple de dimonis, —encara que el meu cos, que segueix sent obra de les teves mans, Senyor, fos mort, fora llançat sobre el sòl i trossejat, ... reduït a cendres ... la meva ànima és teva! Sí! Tinc la certesa de la teva paraula. La meva ànima et pertany. Per sempre habitarà amb tu. ... Amén! ... Oh Déu! ¡Ajuda'm! ... Amén». (D'Aubigné, *History of the Reformation*, Vol. II, pàg. 242.) [Tornar al text](#)

NOTA 4.- El comentari del mateix Luter sobre el paper jugat per Melancton en la Reforma Alemanya és digne de ser citat. Diu ell: «Jo he nascut per ser un rude polemista; jo netejo el terreny, arrenco les males herbes, empleno els forats i alliso els camins. Però edificar, plantar, sembrar i regar, adornar el país, li pertany, per la gràcia de Déu, a Felip Melancton». [Tornar al text](#)

NOTA 5.- Calví va mantenir que els sofriments de Crist en vida van pujar a Déu per obrar justícia pel pecat i que la Seva vida, el mateix que la Seva mort, i fins i tot el Seu sofriment, en paraules seves els turments de l'infern, van ser necessaris per consumir la nostra justícia. En escriure així, és probable que tractés de distingir la mort corporal del Senyor del Seu sofriment per allò que eras degut al pecat i als pecats en el just judici de Déu. Calví també considerava els creients com justificats abans de néixer, i que la fe senzillament els donava el coneixement d'aquesta justificació. Els comentaris de J.N. Darby sobre Calví són interessants. Diu ell: «Puc veure en Calví una claredat i un reconeixement de l'autoritat de l'Escriptura que el va salvar a ell i a aquells als que ell va ensenyar (encara més que a Luter) de les corrupcions i

supersticions que havien aclaparat a la cristiandat, i per mitjà d'ella, les ments de la majoria dels creients». [Tornar al text](#)

NOTA 6.- Una característica destacable de l'avivament evangèlic en el segle divuit va ser el gran nombre d'himnes que es van escriure per aquell temps, com: «En contemplar la meravellosa creu», d'Isaac Watts, 1707; «Amor diví, que a tots sobrepassa», de Charles Wesley, 1747; «Penyal Etern», d'A.M. Toplady, 1775; «Déu es mou de forma misteriosa», de W. Cowper, 1779, i «Com n'és de dolç, el nom de Jesús», de John Newton, 1779. [Tornar al text](#)

ÍNDIX DE NOMS APAREGUTS EN AQUESTA SINOPSI HISTÒRICA

Adrià	Enric, emperador d'Alemanya	Mahoma
Agustí de Canterbury	Enric II	Maria, Reina
Antoni	Enric IV	Maurici, F.D.
Arri	Enric VIII	Melancton, Felip
Atanasi		Neander, Dr. August
	Farel, Guillaume	Neró
Badby, John	Francesc I	Newman, J.H.
Beckett, Tomàs		
Bellet, J.G.	Gregori el Gran	Pelagi
Bernat, Abat	Gregori VII	Perpètua
Booth, William	Groves, Anthony N.	Policarp
	Guillem, Príncep d'Orange	Pusey, E.B.
	Guiscard, Robert	
Calví, Joan		Saxònia, Elector de
Carey, William	Hamilton, Patrick	Shaftesbury, Lord
Carlemany	Hildebrand, vegeu Gregori VII	Somerset, Duc de
Carles II	Hooper, Bisbe	
Carles V	Hughes, Thomas	Tetzel, Johann
Caterina d'Aragó	Huss, Jan	Timoteu
Ciprià de Cartago		Tyndale, William
Cobham, Lord		
Columba	Ignaci	
Constantí el Gran	Innocenci III	Urbà
Coverdale, Miles		
Cranmer, Thomas	Jaume II	Valdès, Pere
Cronin, Edward	Jeroni de Praga	Wesley, Charles
	Joan <i>sense Terra</i> , Rei	Wesley, John
Darby, John N	Justí	Wessel, George
Darwin, Charles		Whitefield, George
D'Aubigné, Dr. J.H. Merle	Keble, J.	Wigram, G.V.
de Bruys, Pere	Kingsley, Charles	Wilberforce, William
de Montfort, Simó		Wishart, George
Diocleciana	Latimer, Hugh	Wittembach, Thomas
Domènec	Lluís el Gentil	Wolsey, Cardenal
	Luter, Martí	Wycliffe, John
Eduard VI		
Elisabet I, Reina	Lyell, Sir Charles	Zwingli, Ulric